



مهر و ماه



هومان

مرکز تخصصی علوم انسانی



• درسنامه های جامع با موشکافی و تحلیل کامل متن کتاب درسی

• بیش از ۱۸۹۰ سؤال متنوع امتحانی

خلاصه کپسولی



۱۱ کاربرگ امتحانی



به نام خدای مهربان



• برای دریافت
امتحان نهایی اخیر
این کد رو اسکن کن.



درس هفتم:

تاریخ ادبیات قرن چهاردهم

درسنامه	۱۰۴
سوالات امتحانی	۱۰۹
خودارزیابی	۱۱۹
پاسخنامه	۲۳۱



درس اول:

تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۱۲ و ۱۳

درسنامه	۶
سوالات امتحانی	۱۰
خودارزیابی	۱۸
پاسخنامه	۲۱۲



درس هشتم:

اختیارات شاعری (۲): وزنی

درسنامه	۱۲۱
سوالات امتحانی	۱۲۵
خودارزیابی	۱۳۲
پاسخنامه	۲۳۳



درس دوم:

پایه‌های آوایی

درسنامه	۱۹
سوالات امتحانی	۲۳
خودارزیابی	۳۱
پاسخنامه	۲۱۳



درس نهم:

اغراق، ایهام و ایهام تناسب

درسنامه	۱۳۶
سوالات امتحانی	۱۳۷
خودارزیابی	۱۴۵
کارگاه تحلیل فصل	۱۴۶
پاسخنامه	۲۴۰



درس سوم:

مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

درسنامه	۳۶
سوالات امتحانی	۳۸
خودارزیابی	۴۶
کارگاه تحلیل فصل	۴۸
پاسخنامه	۲۱۸



درس دهم:

سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب

درسنامه	۱۴۹
سوالات امتحانی	۱۵۱
خودارزیابی	۱۵۷
پاسخنامه	۲۴۲
تحلیل نظم و نثر دوره معاصر و ...	۱۵۹



درس چهارم:

سبک‌شناسی قرن‌های ۱۲ و ۱۳

درسنامه	۵۲
سوالات امتحانی	۵۵
خودارزیابی	۶۱
پاسخنامه	۲۲۰
تحلیل نظم و نثر دوره بیداری	۶۳



درس یازدهم:

وزن در شعر نیمایی

درسنامه	۱۷۸
سوالات امتحانی	۱۸۰
خودارزیابی	۱۸۹
پاسخنامه	۲۴۵



درس پنجم:

اختیارات شاعری (۱): زبانی

درسنامه	۷۶
سوالات امتحانی	۸۰
خودارزیابی	۸۶
پاسخنامه	۲۲۲



درس دوازدهم:

حسن تعلیل، حس آمیزی و اسلوب معادله

درسنامه	۱۹۳
سوالات امتحانی	۱۹۵
خودارزیابی	۲۰۴
کارگاه تحلیل فصل	۲۰۶
پاسخنامه	۲۴۹



درس ششم:

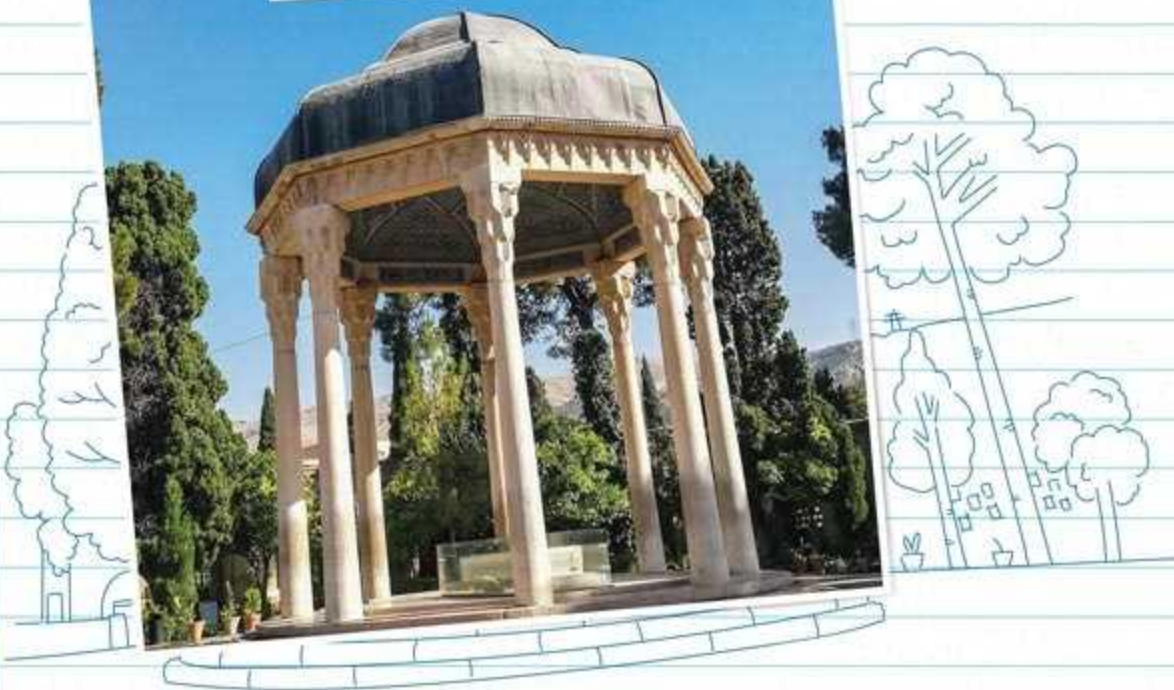
لف و نشر، تضاد و متناقض نما

درسنامه	۹۰
سوالات امتحانی	۹۲
خودارزیابی	۱۰۰
کارگاه تحلیل فصل	۱۰۱
پاسخنامه	۲۲۹



بخش اول

درسنامه و سؤال



تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)



مشاوره: این درس تاریخ ادبیات، یعنی حفظیه، برای راحت تر حفظ کردن مطالب این درس بهتره دو دیدگاه داشته باشی: (۱) روح دوران بیداری رو یادگیری که درباره چه موضوعاتی و فضا چطوریه (۲) اسم افراد، اسم کتاب ها و تیتراها رو مفصل حفظ کنی: فلانی چی کار کرده، اولین کتاب توی فلان موضوع چی بوده و... این بخش دوم مهم تره و اکثر سوالات امتحان نهایی این مدلیه.

این درس معمولاً ۷۵/۰ نمره دارد. سوالاتی هم که از تاریخ ادبیات میاد معمولاً توضیحی نیست. یعنی اکثر آگوتاه پاسخ و شامل ۳ سوال کوتاه ۲۵/۰ می شه. دقت کن که گفتیم معمولاً، یعنی خوب بالاخره ممکنه به سوال جور دیگه ای بیا یا مثلاً به امتحان نهایی (نمره به این درس بره (مثل خرداد ۱۴۰۳).

مقدمه دوره بازگشت

- از انقراض صفویه تا آغاز سلطنت فتحعلی شاه (دوران افشاریه، زندیه و ابتدای قاجار) — در ادبیات فارسی رشد و شکوفایی خاصی دیده نمی شود.
- پس چه اتفاقی افتاده؟ — شاعران از «سبک هندی» روی گردان شده اند اما هنوز تأثیری از آن سبک و همچنین «مکتب وقوع» در آثارشان مشاهده می شود.
- از دوران فتحعلی شاه و با تشکیل انجمن های ادبی — ادیبان قصد داشتند شعر فارسی را از تباهی و انحطاط اواخر صفویه و دوره های بعد رهایی بخشند
- تنها کاری که کردند تقلید از آثار پیشینیان (سبک خراسانی و عراقی) بود. — سبک بازگشت پدید آمد. — دوره بازگشت، حد واسطه سبک هندی و بیداری است.

ادبیات دوره بازگشت

عوامل ایجاد دوره بازگشت ادبی:

- تضعیف جامعه به خاطر شکست ایران از روسیه تزاری
- تاراج کتابخانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب های سلطنتی به دست مردم افتد. در نتیجه ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن
- توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و مدح شاهان

ویژگی های شعر در دوره بازگشت:

- توجه به سبک خراسانی و عراقی در سطوح زبانی، ادبی و فکری
- زبان، تخیل و اندیشه در این سبک تکرار شنیده هاست.

دلایل پیروی شاعران سبک بازگشت از اسلوب کهن:

- فقر فرهنگی حاکم بر جامعه
- سستی و رخوت حاکم بر ادبیات

دلیل اهمیت این دوره:

- اگر چه باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی نشدند اما شعر را از حالت سستی که در اواخر سبک هندی به وجود آمده بود، نجات دادند.
- اگر این نهضت نبود چه بسا زبان فاخر شعر فارسی دچار سستی و ضعف بیشتری می شد.

فعالان سبک بازگشت

نام شخصیت	ویژگی بارز در حوزه شعر
مشتاق اصفهانی	اداره انجمن ادبی اصفهان (در زمان نادرشاه و کریم خان)
عبدالوهاب نشاط	تأسیس انجمن ادبی نشاط
فتحعلی شاه	ریاست انجمن ادبی خاقان در تهران
هاتف اصفهانی	معروف ترین شاعر دوره بازگشت ادبی

قالب های شعری سبک بازگشت

قصیده سرایان: به سبک شاعران کهن خراسانی و عهد سلجوقی	غزل سرایان: به سبک عراقی (تقلید از سعدی و حافظ و...)
صبای کاشانی - قآنی شیرازی - سروش اصفهانی	مجموعه اصفهانی - فروغی بسطامی - نشاط اصفهانی





شاعران مطرح سبک دوره بازگشت

نام شاعر	آثار	ویژگی‌های بارز شعری
صبای کاشانی	- گلشن صبا (به تقلید از بوستان سعدی) - خداوندنامه (حماسه‌ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر (ص) و دلیری‌های حضرت علی (ع))	- پرچمدار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است. - در قالب‌های شعری مثنوی ، قصیده و غزل دست داشت. - بیت زیر از اوست: «به نام خداوند بینش‌نگار خردآفرین، آفرینش‌نگار»
نشاط اصفهانی	گنجینه نشاط (مجموعه آثار منظوم و منثور)	- در نظم و نثر فارسی مهارت داشت. - قصاید بلند دارد. اما در غزل‌سرایی نیز در بین هم‌دوره‌های خود کم‌نظیر است. - بیت زیر از اوست: «هوای خود جو نهادم، رضای او جو گزیدم جهان و هر چه در او، جز به کام خویش ندیدم»

نمونه سؤال: انجمن ادبی خاقان برای رسیدن به هدف‌هایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط اواخر دوره صفوی و دوره‌های بعد از آن، چه راهی را در پیش گرفت؟

پاسخ: تقلید از آثار پیشینیان

مقدمه دوره بیداری یا مشروطه

• در **اواسط دوره قاجار** مباحثی در مورد علل شکست و عقب‌افتادگی ایران مطرح شد. **شعر دوره بازگشت** هم با **انتقاد** روبه‌رو شد (زیرا به مسائل روز ایران و پیشرفت و تحول ایران توجه نداشت).

• هم‌زمان با توجه به تحول و نو شدن جامعه، چه تحولاتی در ادبیات رخ داد؟

- موضوعات جدید وارد ادبیات شد.
- اصطلاحات و لغات غربی وارد شعر شد.
- شعر دوباره بین مردم آمد، صدای فریاد آن‌ها شد و شاعران خود را **وقف مردم** کردند.
- توجه به **محتوا** بیشتر از توجه به صور خیال و جنبه‌های شاعرانه شد.
- شاعران به این نتیجه رسیده بودند که در شعر باید تغییر رخ دهد. شعر بتواند مسائل و **پدیده‌های تازه** را در خود جای دهد.

• عوامل پدید آمدن انقلاب مشروطه و بیداری ایرانیان:

- تأثیر جنگ‌های نافرجام ایران و روس
- توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات **فنی** دنیای جدید
- کوشش‌های **عباس میرزا** (ولیعهد فتحعلی‌شاه) در روی آوردن به دانش و فنون نوین
- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل
- رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی
- تأسیس مدرسه دارالفنون به دست امیرکبیر
- سفرهای شاهان قاجار به فرنگ - آشنایی آنان با تحولات جهانی

ادبیات مشروطه یا بیداری

• به ادبیاتی که گویای اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی روزگار **مشروطه** بود، می‌گفتند.

• وضعیت عمومی زبان و ادبیات در دوره بیداری

- انتقاد شعری آزادی‌خواه و روشن‌فکران از شرایط موجود - مخالفت دولت
- نمونه‌هایی از روشن‌فکران و آزادی‌خواهان - **ملک‌الشعرا**ی بهار - **نسیم شمال** - **میرزا فتحعلی آخوندزاده** - **عبدالرحیم طالبوف** - **میرزا آقاخان کرمانی**
- ظهور **مفاهیم نو** - رده اول: آزادی - وطن - قانون‌خواهی - مبارزه با استبداد و استعمار / رده دوم: حقوق اجتماعی - برانگیختن احساسات ملی و میهنی - توجه به فراگیری علوم جدید - پیکار با بیگانه و بیگانه‌خواهی - انتقاد از ناپسانمائی‌ها - نفی عقاید خرافی در جامعه - سخن از حقوق زنان

• ویژگی‌های شعر دوره بیداری

- برگزیدن زبان **محاوره** - ارتباط با توده مردم - قابل فهم‌تر باشد و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد.
- انتقاد نهضت ساده‌نویسی از مظاهر استبداد و استعمار
- انتخاب زبان ادبی برای بیان دیدگاه‌ها
- شعر از نظر شاعران این دوره = بیان **همنمونه واقعیت‌ها** و **وسيله‌ای** برای بهبود زندگی است که از طریق روزنامه‌ها و مطبوعات در اختیار مردم قرار می‌گیرد.
- تمرکز عمده سیاست و مطبوعات در **تهران** - شعر و ادب هم در تهران تمرکز بیشتری داشت.
- حتی روزنامه نسیم شمال در **رشت** منتشر می‌شد اما بیشتر در تهران خوانده می‌شد.
- بعد از تهران، **تبریز** بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونقی داشت.



مشاوره نهایی: توی جدول پایین فکر نکن فقط اسم شاعر و کتاب هاش مهمه، همه چی مهمه! حتی باید بدونی هربیت برای کدوم شاعره و نهایی چندبار ازش سؤال داده.

شاعران مطرح عصر بیداری و ویژگی‌های شعری آن‌ها

- آشنا به زبان فارسی، ادبیات کهن و مسائل روز جامعه (این توانمندی را در خدمت آزادی وطن آورد). - سرودن شعر به سبک خراسانی و زبان حماسی - مدرس دانشگاه، فعال سیاسی، روزنامه‌نویس، شاعر و پژوهشگر آثار: تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، سبک‌شناسی، تاریخ تطور نظم فارسی، دیوان شعر و تصحیح‌های ارزشمند و مقالات علمی نمونه بیت: «من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید / قفسم پرده به باغی و دلم شاد کنید»	محمد تقی بهار (ملک الشعرا)
- از جانب مظفرالدین شاه به ادیب‌الممالک ملقب شد. - فعالیت اصلی: روزنامه‌نگاری و سردبیری روزنامه مجلس - دیوان قصاید، ترجیع‌بندها و مسطحاها (بیشتر بیان حوادث و اوضاع آن روزگار) - مضامین اشعار: وطنی، سیاسی و اجتماعی (شعر او از زندگی سیاسی او جدا نبود). - قالب عمده شعرش: قصیده نمونه بیت: «جنگ ننگ است در شریعت من / جز پی یاس دین و حفظ وطن»	میرزا محمد صادق امیری فراهانی (ادیب‌الممالک فراهانی)
- زبان شعرش: ساده و عامیانه، طنزآمیز - مدیر روزنامه نسیم شمال (خودش هم به نسیم شمال معروف شد) - در میان مردم جایگاه مناسبی داشت و در مضمون میارزه با استبداد و عشق به وطن، شعر می‌سرود. - سرودن شعر انتقادی «ای قلم» «غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم»	سید اشرف‌الدین گیلانی (نسیم شمال)
- مهارت در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان - در سرودن اشعار طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود. - اگرچه اندیشه‌ای نوگرایانه داشت اما در ردیف شاعران آزادی‌خواه مشروطه قرار نگرفت. ۱. از نوادگان فتحعلی‌شاه قاجار بود. ۲. تفکرات شخصی او - ابتکار در ترجمه اشعار غربی مثل: قطعه «قلب مادر» نمونه بیت: «داد معشوقه به عاشق پیغام / که کند مادر تو یا من جنگ»	ایرج میرزا
- شاعر وطنی و از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت - عرصه هنر او: تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی که در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش مؤثری داشت. - شعرش ساده و دور از پیچیدگی بود. - مضامین وطن‌دوستی و ستیز با نادانی را با آواز می‌خواند. - سوز و شور شعر او نشان از دردمندی و عشق او به میهن است. نمونه تصنیف: «از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان سرو خمیده»	عارف قزوینی
- از شاعران شاخص دوره بیداری بود که به‌سبب آزادی‌خواهی به زندان افتاد. - تحت تأثیر مسعود سعد و سعدی بود. (آشنایی با سعدی، طبع او را شکوفا کرد). - نماینده مردم یزد در دوره هفتم مجلس (ولی دست از آزادی‌خواهی و وطن‌دوستی برنداشت). - در نهایت جانش را در راه آزادی فدا کرد. نمونه بیت: «آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی»	فرخی یزدی
- شاعر، روزنامه‌نگار، نمایشنامه‌نویس و نظریه‌پرداز دوره مشروطیت - افشاگری اعمال پلید و مقاصد شوم رجال خائن در روزنامه‌اش: «قرن بیستم» - ترور به دست رضاحان به دلیل جسارت و بی‌پروایی در بیان اندیشه‌های سیاسی، اجتماعی و وطن‌پرستانه - مهم‌ترین اثر: نمایش‌نامه منظوم «ایده‌آل» یا «سه تابلوی مریم» نمونه بیت: «گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم / خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سر کنم»	میرزاده عشقی



(خرداد ۱۴۰۲)

نمونه سؤال: کدام عبارت معرّف «فرخی یزدی» است؟

- ☐ الف) وی توانست با اشعار ساده و عامیانه‌اش که طنزآمیز هم بود، در میان مردم جایگاه مناسبی پیدا کند.
- ☐ ب) تحت تأثیر شاعران گذشته، به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بود و آشنایی با سعدی طبع وی را شکوفا ساخت.

پاسخ: گزینه «ب». گزینه «الف» مربوط به نسیم شمال است.

نثر دوره بیداری

ویژگی‌های نثر فارسی در قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بیداری):

- رواج و گسترش روزنامه به‌عنوان رسانه
- روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی به‌علت ارتباط با ادبیات اروپا
- تغییر مخاطب نوشته‌ها و نزدیک شدن به زبان مردم کوچه بازار

چند تن از پیشگامان نثر ساده این دوره: قائم مقام فراهانی - ناصرالدین شاه - عبدالرحیم طالبوف - میرزا آقاخان کرمانی - زین‌العابدین مراغه‌ای - علی اکبر دهخدا و...

انواع نثر در دوره بیداری

- بیشتر نویسندگان در سال‌های اول مشروطه مطالب خود را در قالب مقاله در روزنامه‌ها منتشر می‌کردند. - روزنامه‌های زیادی منتشر شد و مطالب روزنامه‌ها سیاسی، اجتماعی و گاه علمی بود. - مهم‌ترین روزنامه‌ها: - صور اسرافیل (با مدیریت میرزا جهانگیرخان صور اسرافیل) - نسیم شمال (با مدیریت و نویسندگی سید اشرف‌الدین گیلانی که مسائل سیاسی، اجتماعی را با لحنی انتقادی و طنز بیان می‌کرد). - مجله بهار (با مدیریت میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی با مطالب ادبی منتشر می‌شد). - مجله دانشکده و مجله نوپار (با مدیریت ملک‌الشعرای بهار)	روزنامه‌نگاری
- پیش از انقلاب مشروطه، نوشتن رمان از طریق ترجمه رمان‌های تاریخی غربی آغاز شد. (داستان‌نویسی به شیوه جدید یا همان رمان‌نویسی در ادبیات کلاسیک فارسی سابقه ندارد). - رویکرد بیشتر نویسندگان به نوشتن رمان‌های تاریخی بود، چرا که ۱. نوعی باستان‌گرایی و روحیه کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان آن‌ها حاکم بود. ۲. به‌دلیل سیاست‌های رایج، نگارش رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی، در قیاس با روزنامه‌نگاری و رمان سیاسی در دسر کمتری داشت. - شاخص‌ترین رمان‌نویسان: محمدباقر میرزا خسروی (رمان شمس و طغرا) و میرزا حسن‌خان بدیع (رمان‌های شمس‌الدین و قمر - داستان باستان)	داستان‌نویسی
- به شکل جدید از زمان ناصرالدین‌شاه با رفت و آمد ایرانیان به اروپا رواج یافت. (در ادبیات کهن سابقه ندارد). - اولین نمایش‌نامه‌نویس «میرزا آقا تیریزی» با تألیف چند نمایش‌نامه کوتاه بود (تنها نمونه‌های ادبیات نمایشی صدر مشروطه). - زبان نمایش‌نامه‌ها همانند نثر قبل از مشروطه، ساده، روان، بی‌تکلف و عوام‌فهم بود. - فن ترجمه از عوامل مؤثر در رشد آگاهی و تحول اندیشه ایرانیان در سال‌های قبل از مشروطه بود. - آغاز ترجمه آثار اروپایی با تأسیس چاپخانه در زمان فتحعلی‌شاه - از مهم‌ترین ترجمه‌ها: «سرگذشت حاجی‌بابای اصفهانی» اثر «جیمز موریه» با ترجمه «میرزا حبیب اصفهانی» - جاذبه نداشتن تحقیقات ادبی و تاریخی به‌علت اشتغال اهل قلم به روزنامه‌نویسی و موضوعات دیگر. - تنها اثر قابل توجه: «تاریخ بیداری ایرانیان»، تألیف ناظم‌الاسلام کرمانی (در موضوع تاریخ مشروطه)	نمایش‌نامه‌نویسی ترجمه تحقیقات ادبی و تاریخی

(دی ۱۴۰۱)

نمونه سؤال: در جاهای خالی واژه‌های مناسب بنویسید.

- الف)** در دوران مشروطه نشریه ادبی بهار با مدیریت منتشر می‌شد.
- ب)** صبای کاشانی یکی از آثار خود به نام را به تقلید از بوستان سعدی در قالب شعری سرود.
- ج)** تنها اثر قابل توجه در زمینه تحقیقات ادبی و تاریخی دوره بیداری کتاب است.

پاسخ الف) میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی

ب) گلشن صبا

ج) تاریخ بیداری ایرانیان



آشنایی با دو تن از نویسندگان دوره بیداری

● قائم مقام فراهانی:

- از معروف‌ترین نویسندگان و سیاست‌مداران بزرگ دوره مشروطه
- تأثیرگذاری در ادبیات به دلیل تغییر سبک نگارش و از بین بردن تکلف در نثر
- مسائل عصر را با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب‌المثل‌های لطیف به سبک گلستان سعدی نوشت. ← موجب اقبال عامه به نثر شد.
- عبارات کوتاه او گاه موزون و مسجع‌اند.
- احیا کننده نثر فارسی
- مهم‌ترین اثر: «منشآت»
- نمونه نثر: «مخدوم مهربان من، از آن زمان که رشته مراودت حضوری گسسته و شیشه شکیبایی از سنگ تفرقه و دوری شکسته...»

● علامه علی‌اکبر دهخدا:

- از پیشگامان نثر جدید فارسی که شعر هم می‌سرود.
- مؤثر در رواج نثر ساده و عامیانه ← تأثیرگذار بر داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت
- همکاری با روزنامه صوراسرافیل: انتشار مجموعه «چرند و پرند» با موضوع طنز سیاسی، اجتماعی
- انتشار روزنامه «سروش» در استانبول
- آثار: «لغت‌نامه» (حاصل تجربه‌های او در فرهنگ‌نویسی، مفصل‌ترین کتاب لغت زبان فارسی) و «امثال و حکم»
- نمونه نثر: «نه! هان؟! این زمین روی چیه؟ روی شاخ گاو، گاو روی چیه؟ روی ماهی، ماهی روی چیه؟...»

سوالات امتحانی

بخش اول

دوره بازگشت - شعر دوره بیداری

- بیت زیر سرآغاز سروده کدام شاعر دوره بیداری است؟
«آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی»
☐ الف) محمدتقی بهار ☐ ب) عارف قزوینی ☐ ج) فرخی یزدی ☐ د) سید اشرف‌الدین گیلانی
(شهریور ۱۳۹۸)
- یک اثر از «ملک‌الشعراى بهار» نام ببرید.
(شهریور ۱۳۹۹)
- هریک از عبارات‌های ستون «الف» به کدام‌یک از شخصیت‌های ستون «ب» مرتبط است؟ (در گروه «ب» یک مورد اضافی است).

«الف»	«ب»
الف) او از شاعران عصر بیداری است و تحت تأثیر شاعران گذشته به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بود.	۱- نشاط اصفهانی
ب) در نظم و نثر فارسی مهارت داشت. قصاید بلندی دارد و از غزل‌سرایان مطرح دوره خود است.	۲- فرخی یزدی
	۳- صباى کاشانی
- درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید.
الف) هدف انجمن ادبی خاقان رهایی شعر فارسی از تباهی و انحطاط اواخر دوره صفوی و بعد از آن بود.
ب) ادیب‌الممالک فراهانی سردبیری مجله «بهار» را بر عهده داشت.
۵. کدام‌یک از عبارات‌های زیر، درست و کدام‌یک نادرست است؟
الف) بیت: «من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید / قسم برده به باغی و دلم شاد کنید» سروده محمدتقی بهار است.
ب) بیت: «از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان سرو خمیده» سروده فرخی یزدی است.
۶. شاعران ستون «ب» را در طبقه‌های ستون «الف» قرار دهید. (در ستون «ب» مواردی اضافی است).

«الف»	«ب»
الف) شاعرانی که به سبک خراسانی و عهد سلجوقی شعر می‌سرودند.	۱- فروغی بسطامی
ب) شاعرانی که به تقلید از سعدی و حافظ و دیگر شعرای سبک عراقی شعر می‌سرودند.	۲- میرزاده عشقی
	۳- صباى کاشانی
	۴- مجمر اصفهانی
	۵- عارف قزوینی
	۶- قائمی شیرازی
	۷- نشاط اصفهانی
	۸- سروش اصفهانی



۷. واژگان داخل کمانک را در جاهای خالی قرار دهید. (یک واژه اضافی است).

(محمدتقی بهار - ایرج میرزا - ادیب‌الممالک فراهانی - عارف قزوینی)

الف) فعالیت اصلی _____ روزنامه‌نگاری و سردبیری روزنامه مجلس بود.

ب) _____ شاعر وطنی و از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت است.

ج) بیت: «داد معشوقه به عاشق پیغام / که کند مادر تو با من جنگ» از _____ است.

۸. درست یا نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف) محمدتقی بهار (ملک‌الشعرا) در سبک عراقی با زبانی عرفانی شعر می‌سرود.

ب) زبان، تخیل و اندیشه در سبک دوره بازگشت تکرار شنیده‌هاست.

ج) شاعرانی مثل قآنی شیرازی به قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداختند.

د) در سبک بازگشت، چون شاعران از سبک عراقی بیزار شدند، به تقلید از پیشینیان پرداختند.

۹. در جای خالی واژه مناسب بنویسید.

«مهم‌ترین اثر «میرزاده عشقی» نمایش‌نامه منظوم _____ است.» (ذکر نام اثر)

۱۰. در عبارت زیر جای خالی را کامل کنید.

«در دوره بیداری سید اشرف‌الدین گیلانی به _____ مشهور بود.»

۱۱. کدام مورد از آثار محمدتقی بهار (ملک‌الشعرا) نیست؟

☐ الف) تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران

☐ ج) سبک‌شناسی

☐ ب) تاریخ تطوّر نظم فارسی

☐ د) سرگذشت حاجی بابای اصفهانی

۱۲. با توجه به هریک از عبارتهای زیر، درست یا نادرست بودن آن‌ها را مشخص کنید.

الف) شاعران دوره بازگشت به سبب فقر فرهنگی جامعه و سستی و رخوت حاکم بر ادبیات، به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند.

ب) روزنامه نسیم شمال را که سید اشرف‌الدین در رشت منتشر می‌کرد، مردم تبریز بیشتر می‌خواندند.

ج) قائم‌مقام فراهانی از معروف‌ترین نویسندگان و مورخان بزرگ دوره بیداری است که علاوه بر خدمات بزرگ تاریخی، در ادبیات نیز بسیار مؤثر بود.

۱۳. کدام یک از جمله‌های زیر درست است؟

☐ الف) «فتحعلی‌خان صبای کاشانی» پرچمدار بازگشت ادبی است.

☐ ب) «میرزاده عشقی» پرچمدار بازگشت ادبی است.

۱۴. عبارت زیر معرف کدام شخصیت ادبی دوره بیداری است؟

«وی از شعرهای غربی نیز ترجمه‌هایی منظوم پدید آورده است که در نوع خود ابتکاری محسوب می‌شود. قطعه «قلب مادر» یکی از آن نمونه‌هاست.»

۱۵. کدام یک از عوامل زیر بر ادبیات عصر بیداری مؤثر نبود؟

☐ الف) رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی

☐ ج) کوشش عباس‌میرزا در روی آوردن به دانش و فنون نوین

☐ د) عدم توجه روشن‌فکران به شعر و شاعری

☐ ب) تأسیس مدرسه دارالفنون

۱۶. در سال‌های مشروطه، _____ مجله «بهار» را که نشریه‌ای ادبی محسوب می‌شد، منتشر کرد.

☐ الف) سید اشرف‌الدین گیلانی

☐ ب) ملک‌الشعرا محمدتقی بهار

☐ ج) میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی

☐ د) میرزا محمدصادق امیری فراهانی

۱۷. شعر انتقادی «ای قلم» که با بیت زیر آغاز می‌شود، سروده کدام یک از شاعران زیر است؟

«غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم

خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم»

☐ الف) سید اشرف‌الدین گیلانی

☐ ج) ادیب‌الممالک فراهانی

☐ د) ایرج میرزا

۱۸. کدام یک از عبارتهای زیر درست است؟

☐ الف) شاعران دوره بازگشت به سبب فقر فرهنگی جامعه و سستی حاکم بر ادبیات، به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند.

☐ ب) شاعران دوره معاصر به سبب فقر فرهنگی جامعه و سستی حاکم بر ادبیات، به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند.

۱۹. درست یا نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف) صبای کاشانی در قالب‌های شعری مثنوی، قطعه و غزل دست داشت.

ب) به «ادبیات بیداری»، «ادبیات مشروطه» هم می‌گویند.



(شهریور ۱۴۰۱)

(شهریور ۱۴۰۲)

(خرداد ۱۳۹۹)



(شهریور ۱۳۹۹)

(شهریور ۱۴۰۲)

(شهریور ۱۳۹۹)

(دی ۱۴۰۰)

(دی ۱۴۰۰)

(دی ۱۳۹۹)



(خرداد ۱۴۰۰)



۲۰. کدام یک از عبارت‌های زیر درست و کدام یک نادرست است؟

- الف) شعرهای سید اشرف‌الدین گیلانی در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن در روزنامه «قرن بیستم» چاپ می‌شد.
 ب) شاعران دوره بازگشت از این جهت اهمیت دارند که توانستند زبان شعر را از آن حالت سستی که در اواخر سبک هندی در شعر به وجود آمده بود، نجات بخشند.



۲۱. توجه به سبک خراسانی و عراقی در سطوح زبانی، ادبی و فکری، از ویژگی‌های شعر در کدام دوره ادبی است؟

۲۲. سؤال‌های ستون «الف» را به پاسخ متناسب آن در ستون «ب» وصل کنید. (یک پاسخ اضافی است).

«ب»

«الف»

- الف) کدام عامل در ایجاد نهضت بازگشت ادبی مؤثر بود؟
 ب) ویژگی شعر فرخی یزدی کدام است؟
 ج) یکی از درون‌مایه‌های ادبیات فارسی در دوران بیداری چیست؟
 د) شعر عارف قزوینی چه ویژگی‌ای دارد؟
 ۱- بیان شعر به زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن
 ۲- بهره‌بردن از تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی برای برانگیختن مردم و آزادی خواهی
 ۳- توجه به ادبیات در برابر قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری (مدح شاهان)
 ۴- تحت تأثیر شاعران گذشته به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بودن
 ۵- برانگیختن احساسات ملی و میهنی

۲۳. شرح حال زیر مربوط به کدام یک از شاعران یا نویسندگان دوره بیداری است؟

«او توانست با شعرهای ساده و عامیانه‌اش در میان مردم جایگاه مناسبی پیدا کند. از نمونه‌های اشعار انتقادی او شعر «ای قلم» است.»

(دی ۱۳۹۹)

۲۴. جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی کدام یک از شاعران زیر مانع از آن می‌شود که در ردیف «شاعران آزادی‌خواه مشروطه» قرار گیرد؟

- ☐ الف) عارف قزوینی ☐ ب) فرخی یزدی ☐ ج) ایرج میرزا ☐ د) میرزاده عشقی

(خرداد ۱۴۰۰)

۲۵. در متن زیر، یک واژه نادرست به کار رفته است. درست آن را بنویسید.

«عرصه هنر «عارف قزوینی» تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی‌ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش بسیار مؤثری داشت. او مضامین طنز و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می‌خواند.»

۲۶. از داخل کمانک، نام شاعر یا نویسنده مورد نظر را انتخاب کنید.

الف) وی پرچمدار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر دوره بازگشت است که در مثنوی، قصیده و غزل دست داشت. (نشاط اصفهانی - صبای کاشانی)
 ب) این شاعر تحت تأثیر شاعران گذشته، به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بود و آشنایی با سعدی طبع وی را شکوفا ساخت. (فرخی یزدی - عارف قزوینی)

(خرداد ۱۳۹۸)

۲۷. هریک از ویژگی‌های شعری زیر مربوط به کدام شاعر دوره بیداری است؟

الف) شعرهای او که به زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن بود، در روزنامه «نسیم شمال» به چاپ می‌رسید.
 ب) عرصه هنری وی تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی بود و در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش بسیار مؤثری داشت.

۲۸. به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) مؤسس انجمن ادبی نشاط کیست؟

ب) انجمن ادبی خاقان برای رهایی بخشیدن شعر فارسی از انحطاط دوره‌های قبل، چه کرد؟

۲۹. سبک بازگشت حد واسط کدام سبک‌هاست؟

- ☐ الف) خراسانی و عراقی ☐ ب) عراقی و هندی ☐ ج) هندی و بیداری ☐ د) بیداری و معاصر

۳۰. قالب شعری و سبکی را که گروه شاعران زیر در آن شعر می‌سرایند نام ببرید.

الف) صبای کاشانی - قآنی شیرازی - سروش اصفهانی

ب) نشاط اصفهانی - فروغی بسطامی - مجمر اصفهانی

۳۱. هریک از اشعار ستون «الف»، سروده کدام شاعر در ستون «ب» است؟ (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

«ب»

«الف»

- الف) هوای خود چو نهادم رضای او چو گزیدم
 جهان و هر چه در او، جز به کام خویش ندیدم
 ب) جنگ ننگ است در شریعت من
 جز پی پاس دین و حفظ وطن
 ج) به نام خداوند بینش‌نگار / خردآفرین، آفرینش‌نگار
 ۱- میرزاده عشقی
 ۲- محمدصادق امیری
 ۳- صبای کاشانی
 ۴- نشاط اصفهانی



(شهریور ۱۴۰۱)

۳۲. بیت‌های زیر سروده «عارف قزوینی» است. دو مضمون سروده او را بنویسید.

«فکری ای هم‌وطنان، در ره آزادی خویش
خانه‌ای کاو شود از دست اجانب، آباد
جامه‌ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن
بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است»

۳۳. برای هریک از عبارات زیر، مورد درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

(الف) از معروف‌ترین شاعران عهد بازگشت ادبی (عارف قزوینی - فرخی یزدی - هاتف اصفهانی)

(ب) گلشن صبا به تقلید از این کتاب است (گلستان سعدی - بوستان سعدی - گنجینه نشاط)

۳۴. توضیحات ستون «الف» مربوط به کدام یک از افراد در ستون «ب» است؟ (در ستون «الف» یک مورد اضافه است.)

«ب»

«الف»

- | | | | |
|--|-----------------------|-----------------|-----------------------|
| الف) پرچمدار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است. خداوندنامه از آثار اوست. | ☐ | ۱- فرخی یزدی | ☐ |
| ب) از شاعران بزرگ عصر بازگشت است که اداره انجمن ادبی اصفهان بر عهده او بود. | ☐ | ۲- محمدتقی بهار | ☐ |
| ج) شاعری وطنی است و از موسیقی دانان بزرگ عهد مشروطیت به حساب می‌آید. شعرش ساده و دور از پیچیدگی است. | ☐ | ۳- صبای کاشانی | ☐ |
| د) به زبان فارسی، ادبیات کهن و مسائل جدید دنیا آشنا بود. به سبک خراسانی و زبان حماسی شعر سروده است. | ☐ | ۴- عارف قزوینی | ☐ |
| ه) تحت تأثیر مسعود سعد و سعدی بود. به دلیل آزادی‌خواهی به زندان افتاد. | ☐ | | ☐ |

۳۵. جاهای خالی را با عبارات‌های مناسب پر کنید.

«از اواسط دوره قاجار، اندک‌اندک مباحثی در مورد علل شکست و عقب‌افتادگی ایران در جامعه مطرح شد و همراه با آن شعر دوره «_____» با انتقاد روبه‌رو شد. موضوعات جدید در ادبیات و جامعه مطرح شد و اصطلاحات و لغات «_____» نیز وارد شعر شد. شعر در این دوره دوباره به میان «_____» آمد.»

۳۶. کدام گزینه درباره اوضاع دوران بیداری ایرانیان، نادرست است؟

- ☐ الف) سفرهای شاهان قاجار به فرنگ موجب آشنایی آن‌ها با تحولات جهانی شد.
- ☐ ب) تحصیل‌کردگان و روشن‌فکران ایران همگام با تحولات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بیداری جامعه ایرانی را سرعت بخشیدند.
- ☐ ج) در این دوره شاعران خود را وقف مردم کردند و به صور خیال و جنبه‌های شاعرانه بیش از محتوا توجه داشتند.
- ☐ د) حرکت ضداستبدادی و ضداستعماری در ایران، نهایتاً به صدور فرمان مشروطیت به امضای مظفرالدین شاه در ۱۳۲۴ ه.ق انجامید.

۳۷. عوامل مؤثر در بیداری جامعه را از میان عبارات زیر جدا کنید.

الف) تأثیر جنگ‌های نافرجام ایران و روس

ب) تاراج کتابخانه اصفهان

ج) توجه به ادبیات در دربار قاجاریه

د) توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید

ه) ترجمه و نشر کتاب‌های غربی

۳۸. چهار مورد از مضامین و مفاهیمی را که در ادبیات مشروطه ظهور پیدا کرده است، بیان کنید.

۳۹. کدام گزینه جزو مضامین دوره بیداری نیست؟

- ☐ الف) نفی عقاید خرافی
- ☐ ب) پیکار با بیگانه و بیگانه‌خواهی
- ☐ ج) مبارزه با استبداد و استعمار
- ☐ د) توجه به اخلاقیات

۴۰. هریک از توضیحات زیر درباره کدام شاعر دوره بیداری است؟

- الف) علاوه بر تدریس در دانشگاه، در حوزه سیاست و روزنامه‌نویسی نیز فعالیت داشت. از او تصحیح‌های ارزشمند و مقالات علمی بسیاری به جای مانده است.
- ب) شعر او از زندگی سیاسی او جدا نبود و دیوانش شامل قصاید، ترجیع‌بندها و مسطه‌هایی است که بسیاری از حوادث روزگار را بیان می‌کنند. وی در قصیده بیش از قالب‌های دیگر طبع آزمایی کرده و مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی در شعرش آشکارتر است.
- ج) در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعار ساده و روان مهارت بسیاری داشت. او از شعرهای غربی نیز ترجمه‌هایی منظوم پدید آورده است که در نوع خود ابتکاری محسوب می‌شود.

۲۰+ سوالات ۲۰ ساز

۴۱. چرا شاعران دوره بازگشت به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند؟

۴۲. با توجه به جدول زیر، کدام یک از موارد ستون «الف» با مواردی از ستون «ب» ارتباط محتوایی دارد؟

«الف»

«ب»

- | | |
|---|---|
| الف) تضعیف جامعه به علت شکست از روسیه تزاری | ۱- کوشش‌های عباس میرزا در روی آوردن به دانش و فنون نوین |
| ب) ورود شعر در بین مردم | ۲- شهر تهران و به دنبالش شهر تبریز، مراکز فعالیت‌های سیاسی و مطبوعاتی شدند. |
| ج) اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل | ۳- توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و مدح شاهان |
| د) زبان شعر در این دوره، نقد مظاهر استبداد و استعمار بود. | ۴- اعتقاد به تغییر و دگرگونی در شعر برای بیان مسائل و پدیده‌های تازه |

۴۳. چه کسی و در چه زمانی، انجمن ادبی اصفهان را اداره می‌کرد؟

۴۴. کلمات مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) از انقراض دولت صفویه تا اوایل دوره قاجار، رشد و شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات فارسی دیده (می‌شود - نمی‌شود).

ب) شاعران دوره افشاریه، زندیه و اوایل دوره قاجار هنوز تأثیراتی از سبک هندی و (مکتب وقوع - مکتب واسوخت) در آثارشان مشاهده می‌شود.

۴۵. با توجه به زندگی ادبی «ادیب‌الممالک فراهانی» به سوالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) از جانب چه کسی به ادیب‌الممالک ملقب شد؟

ب) سردبیری کدام روزنامه را بر عهده داشت؟

ج) در کدام قالب شعری بیشتر از قالب‌های دیگر طبع آزمایی کرده است؟

(خرداد ۱۳۹۹)

۴۶. چرا ادبیات دوره بیداری - به ویژه شعر - زبان محاوره را برگزید؟

۴۷. تاراج کتابخانه اصفهان چطور به ایجاد نهضت بازگشت ادبی کمک کرد؟

۴۸. سه اشتباه را در توضیح زیر اصلاح کنید.

«شاعران دوره بیداری، باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی در شعر فارسی نشدند، اما از این جهت اهمیت دارند که توانستند زبان شعر را از آن حالت سستی که در اواخر سبک عراقی در شعر به وجود آمده بود، نجات دهند. اگر این نهضت به پا نشده بود، چه بسا زبان فارسی دچار سستی و ضعف کمتری می‌شد.»

۴۹. شعر از منظر شاعران دوره بیداری چیست؟

۵۰. در کدام گزینه، تمام هنرمندان ذکر شده، مربوط به دوره بیداری هستند؟

☐ الف) میرزا فتحعلی آخوندزاده - عبدالرحیم طالبوف - میرزا آقاخان کرمانی

☐ ب) هاتف اصفهانی - مجمر اصفهانی - سروش اصفهانی

☐ ج) سید اشرف‌الدین گیلانی - فروغی بسطامی - قانلی شیرازی

۵۱. چرا در عصر بیداری شعر و ادب در پایتخت، جلوه بیشتری داشت؟

بخش دوم

نثر دوره بیداری - مرور کل درس

۵۲. به چه علت در دوره بیداری، نگارش رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی گسترش یافت؟ (دو علت ذکر کنید).

(دی ۱۳۹۹)

۵۳. متن زیر در مورد چه کسی است؟

«او از پیشگامان نثر جدید فارسی است و با روزنامه «صور اسرافیل» همکاری داشت. مجموعه نوشته‌های طنزآمیز سیاسی - اجتماعی او با عنوان «چرندوپرند» در این روزنامه منتشر می‌شد.»

(شهریور ۱۳۹۸)

۵۴. کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» از کیست و موضوع آن چیست؟

۵۵. کدام یک از واژگان داخل کمانک، عبارت‌های ناقص زیر را کامل می‌کند؟ (یک مورد اضافی است).

(قرن بیستم - ای قلم - شمس و طغرا - منشآت)

الف) _____ مهم‌ترین اثر قائم مقام است.

ب) میرزاده عشقی در روزنامه‌اش _____ به افشاگری اعمال پلید و مقاصد شوم رجال خائن زمان پرداخت.

ج) شعر انتقادی _____ از نمونه اشعار انتقادی سید اشرف‌الدین گیلانی است.

۵۶. در هر یک از عبارات زیر موارد نادرست را اصلاح کنید.

الف) شاعران سبک دوره بازگشت به شیوه سبک عراقی و هندی شعر می‌سرودند.
ب) اولین کسی که در ایران به نمایش‌نامه‌نویسی پرداخت، میرزا حبیب اصفهانی بود.
۵۷. از میان جدول زیر، آثاری را که از یک شخص واحد است، از هم جدا کنید و کنار هم بنویسید. (یک مورد اضافی است).

الف) گلشن صبا	ب) شمس‌الدین و قمر	ج) لغت‌نامه
د) خداوندنامه	ه) داستان باستان	و) سبک‌شناسی
ز) تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران	ح) چرندوپرند	ط) شمس و طغرا

۵۸. پرسش‌های زیر را کدام پاسخ‌ها کامل می‌کند؟

- الف) از ویژگی‌های نثر فارسی در قرن دوازده و سیزده هجری، باید به کدام یک از موارد زیر اشاره کرد؟
☐ ۱- نثر این دوره از آن جهت اهمیت دارد که زبان فارسی را از حالت رخوت و سستی دوره قبل رها کرد.
☐ ۲- روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی به علت ارتباط با ادبیات اروپا.
 ب) از ویژگی‌های روزنامه‌نگاری در دوره بیداری به کدام یک از موارد زیر می‌توان اشاره کرد؟
☐ ۱- بیشتر مطالب سیاسی، اجتماعی و گاه علمی بود.
☐ ۲- از عوامل مؤثر در رشد آگاهی و تحول اندیشه ایرانیان در سال‌های قبل از مشروطه بود.
 ۵۹. با توجه به اسامی ستون «الف»، از ستون «ب» یک اثر انتخاب کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است).

«الف»

«ب»

- | | |
|-----------------------|----------------------------------|
| الف) میرزاده عشقی | ۱- مجله بهار |
| ب) قائم مقام فراهانی | ۲- تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران |
| ج) ملک‌الشعرای بهار | ۳- داستان باستان |
| د) میرزا حسن خان بدیع | ۴- ایده آل |
| | ۵- منشآت |

۶۰. جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

الف) کتاب _____ حماسه‌ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر (ص) و دلیری‌های حضرت علی (ع) است.
ب) کتابی که در بر دارنده آثار منظوم و منثور میرزا عبدالوهاب نشاط است، «_____» نام دارد.

(شهریور ۱۴۰۲)

۶۱. همه گزینه‌ها به جز گزینه _____ از «آثار پژوهشی» محمدتقی بهار است.

- ☐ ۱) تاریخ تطور نظم فارسی
☐ ۲) سبک‌شناسی
☐ ۳) تاریخ بیداری ایرانیان
☐ ۴) تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایرانیان

(خرداد ۱۴۰۱)

۶۲. متن زیر از کتاب «منشآت» اثر «قائم مقام فراهانی» است؛ نوع نثر و عبارات کوتاه آن، گاه «عامیانه - مسجع» است.

«مخدوم مهربان من، از آن زمان که رشته مراودت حضوری گسسته و شیشه شکیبایی از سنگ تفرقه و دوری شکسته، طایر مکاتبات را پر بسته و کلبه مراودات را در بسته.»

۶۳. عبارت «او از پیشگامان نثر جدید فارسی است، او در نثر ساده و عامیانه، نقش مؤثری داشت. «امثال و حکم» یکی از آثار اوست.» چه کسی را معرفی می‌کند؟

(دی ۱۴۰۰)

۶۴. در جاهای خالی کلمات مناسب بنویسید.

(شهریور ۱۳۹۹)

الف) بیت زیر نمونه‌ای از اشعار «_____» سید اشرف‌الدین گیلانی «نسیم شمال» است.

«غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم
خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم»

ب) در عصر «مشروطه» بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های _____ بود.

(دی ۱۳۹۸)

۶۵. توضیح زیر، کدام یک از شخصیت‌های ادبی دوره بیداری را معرفی می‌کند؟

«از معروف‌ترین نویسندگان و سیاست‌مداران این دوره است، قبل از او سبک نویسندگان فارسی با تکلف و تصنع همراه بود. او با تغییر سبک نگارش، تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب‌المثل‌های لطیف، به سبک گلستان سعدی نوشت.»

- ☐ الف) دهخدا
☐ ب) ادیب‌الممالک فراهانی
☐ ج) قائم مقام فراهانی
☐ د) میرزا آقا تبریزی

(دی ۱۳۹۷)

۶۶. توضیح زیر، کدام شخصیت را معرفی می‌کند؟

«در طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود. در شعر وی اگرچه اندیشه‌های نوگرایانه وجود دارد، ولی جایگاه خانوادگی (نواده فتحعلی شاه قاجار) و تفکرات شخصی او مانع آن می‌شود که در ردیف شاعران آزادی‌خواه مشروطه قرار گیرد. قطعه «قلب مادر» از اوست.»

- ☐ الف) عارف قزوینی
☐ ب) فرخی یزدی
☐ ج) ایرج میرزا
☐ د) محمدتقی بهار

(خرداد ۱۴۰۲)

۶۷. شاعران زیر، سردبیری کدام یک از «روزنامه‌های دوره بیداری» را برعهده داشتند؟

الف) ادیب‌الممالک فراهانی؛

۶۸. هر یک از توضیحات ستون «الف» را به یکی از مشاهیر ستون «ب» مرتبط کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است.)

«الف»

«ب»

- | | |
|---|----------------------|
| الف) در دوره هفتم مجلس نماینده شد. | ۱- قائم مقام فراهانی |
| ب) شاعر، روزنامه‌نگار، نمایش‌نامه‌نویس و نظریه‌پرداز بود. | ۲- علی‌اکبر دهخدا |
| ج) با عبارات کوتاه و موزون و مسجع، از گلستان سعدی تقلید کرده است. | ۳- میرزاده عشقی |
| | ۴- فرخی یزدی |

۶۹. درباره هر کدام از آثار زیر، توضیح کوتاهی بدهید:

الف) ایده‌آل یا سه تابلوی مریم از میرزاده عشقی؛

ب) قلب مادر از ایرج میرزا؛

ج) لغت‌نامه از دهخدا؛

۷۰. هریک از موارد ستون «الف» را به موارد مرتبط با آن در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» یک مورد اضافی است.)

«الف»

«ب»

- | | |
|--|---|
| الف) سید اشرف‌الدین، روزنامه معروف خود را در این شهر منتشر می‌کرد. | ۱- تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیرکبیر |
| ب) در ایجاد نهضت بازگشت ادبی می‌توان به این مورد اشاره کرد. | ۲- استانبول |
| ج) از عوامل بیداری جامعه دوران مشروطه می‌توان به آن اشاره کرد. | ۳- تهران |
| د) علامه علی‌اکبر دهخدا روزنامه «سروش» را در این شهر منتشر می‌کرد. | ۴- تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری |
| | ۵- رشت |

(خرداد ۱۳۹۸)

۷۱. جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

الف) قائم مقام فراهانی احیاکننده نثر فارسی است و «_____» مهم‌ترین اثر اوست.

ب) در دوره بیداری، ادبیات - به‌ویژه شعر - برای آنکه بتواند با توده مردم ارتباط برقرار کند، زبان _____ را برگزید.

۷۲. دلایل پیروی شاعران سبک بازگشت از اسلوب کهن چه بود؟

۷۳. پاسخ سؤالات زیر را از داخل کمانک انتخاب کنید. (دو مورد اضافی است.)

(دانشکده - سه تابلوی مریم - صور اسرافیل - خاقان - نوبهار - مشتاق)

الف) کدام انجمن ادبی به ریاست فتحعلی شاه قاجار برگزار می‌شد؟

ب) نام دو مجله را ذکر کنید که با مدیریت ملک‌الشعرای بهار به عرصه ظهور رسیدند.

ج) نام دیگر نمایش‌نامه ایده‌آل، اثر میرزاده عشقی چیست؟

۷۴. نام شاعر یا نویسنده را به اثر یا آثارش وصل کنید. (از برخی نویسندگان چند اثر ذکر شده است.)

«الف»

«ب»

- | | |
|--------------------------|--------------------------|
| الف) ناظم‌الاسلام کرمانی | ۱- چرن‌دوپرد |
| ب) محمدباقر میرزا خسروی | ۲- سه تابلوی مریم |
| ج) علامه علی‌اکبر دهخدا | ۳- داستان باستان |
| د) میرزاده عشقی | ۴- لغت‌نامه |
| ه) ملک‌الشعرای بهار | ۵- تاریخ بیداری ایرانیان |
| | ۶- سبک‌شناسی |
| | ۷- شمس‌الدین و قمر |

۷۵. توضیح ارائه‌شده در مورد کدام شاعر درست است؟

- ☐ الف) فرخی یزدی: سوز و شوری که در شعر او نمایان است، نشان از دردمندی و عشق او به میهن دارد.
- ☐ ب) عارف قزوینی: او دست از اندیشه‌های پرشور آزادی‌خواهانه و وطن‌دوستانه برداشت تا در نهایت جانش را در راه آزادی فدا کرد.
- ☐ ج) میرزاده عشقی: به‌دلیل جسارت و بی‌پروایی در بیان اندیشه‌های سیاسی، اجتماعی و وطن‌پرستانه‌اش به دست رضاخان ترور شد.
۷۶. دو مورد از انواع ادبی را نام ببرید که در نثر فارسی کهن سابقه نداشته است و محصول آشنایی ایرانیان با ادبیات غرب است.
۷۷. درستی یا نادرستی توضیح‌های مقابل هر شخص را مشخص کنید.

الف) محمدباقر میرزا خسروی: نویسنده رمان «شمس و طغرا»

ب) میرزا آقا تبریزی: اولین نمایش‌نامه‌نویس ایران

ج) میرزا حبیب اصفهانی: مترجم کتاب «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی»



۷۸. به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) زبان نمایش‌نامه‌های دوران مشروطه چگونه است؟

ب) نوشتن رمان (داستان بلند) به مفهوم امروزی خود از چه زمانی آغاز شد؟

ج) تنها نمونه‌های نمایش‌نامه در زمان مشروطه کدام است؟

د) فن ترجمه در ایران در زمان فتحعلی‌شاه به چه صورت آغاز شد؟

۷۹. جملات زیر نوشته کدام ادیب ایرانی در زمان مشروطه است؟

«مخدوم مهربان من، از آن زمان که رشته مراودت حضوری گسسته و شیشه شکیبایی از سنگ تفرقه و دوری شکسته، اکنون مدت دو سال افزون

است که نه از آن طرف بریدی و سلامی و نه از این جانب قاصدی و پیامی...»

☐ الف) علامه دهخدا ☐ ب) قائم‌مقام فراهانی ☐ ج) محمدتقی بهار ☐ د) صبای کاشانی

۸۰. در جاهای خالی برای هر یک از نویسندگان و شاعران نام یک اثر ادبی را بنویسید.

الف) میرزاده عشقی: _____ ب) صبای کاشانی: _____ ج) محمدباقر میرزا خسروی: _____

۸۱. در جاهای خالی بنویسید، هریک از ابیات یا عبارت زیر، مربوط به کدام نویسنده یا شاعر عصر بیداری است.

الف) «ننه! هان؟! این زمین روی چیه؟ روی شاخ گاو، گاو روی چیه؟» ←

ب) «گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم / خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سر کنم؟» ←

ج) «جنگ ننگ است در شریعت من / جز پی پاس دین و حفظ وطن» ←

۸۲. روزنامه صور اسرافیل با مدیریت چه کسی به چاپ می‌رسید؟

۸۳. هریک از آثار داخل کمانک، مربوط به کدام یک از توضیحات ذکر شده است؟ (یک مورد اضافی است.)

(نسیم شمال - تاریخ بیداری ایرانیان - منشآت - لغت‌نامه - مجله بهار)

الف) نویسنده این اثر به دلیل تغییر سبک نگارش و از بین بردن تکلف در نثر در ادبیات مؤثر بود.

ب) حاصل سال‌ها تلاش فردی است که نثر او بر داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت مؤثر بوده است.

ج) با مدیریت و نویسندگی سید اشرف‌الدین گیلانی منتشر می‌شد.

د) میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی) مدیریت آن را به عهده داشت.

۲۰ سوالان (+۲۰)

۸۴. کدام یک از گزینه‌های زیر، درست است؟

☐ الف) علامه علی‌اکبر دهخدا در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت به کار رفت، نقش مؤثری داشت.

☐ ب) در دوره فتحعلی‌شاه با رفت و آمد ایرانیان به اروپا نمایش‌نامه‌نویسی رواج یافت.

(خرداد ۱۳۹۹)

۸۵. به چه علت تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه‌ای نداشت؟

۸۶. کدام بیت از یک تصنیف انتخاب شده است؟

☐ الف) از خون جوانان وطن لاله دمیده

☐ ب) داد معشوقه به عاشق پیغام

☐ ج) گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم

از ماتم سرو قدشان سرو خمیده

که کند مادر تو با من جنگ

خاک وطن چو رفت چه خاکی به سر کنم

۸۷. کدام گزینه از پیشگامان نثر ساده دوره مشروطه نیست؟

☐ الف) عبدالرحیم طالبوف ☐ ب) ناصرالدین شاه ☐ ج) زین‌العابدین مراغه‌ای ☐ د) میرزا آقا تبریزی

۸۸. علامه علی‌اکبر دهخدا، روزنامه «سروش» را در کجا انتشار می‌داد؟

۸۹. دو دلیل برای سوق پیدا کردن «نثر فارسی» به سمت سادگی و بی‌پیرایگی در سال‌های انقلاب مشروطه بیان کنید.

۹۰. اشتباهات متن زیر را اصلاح کنید. (سه مورد)

«ترجمه آثار اروپایی در ایران با تأسیس چاپخانه در زمان ناصرالدین‌شاه آغاز شد. از میان مهم‌ترین آثار ترجمه‌شده در این دوره می‌توان از

«سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» اثر الکساندر دوما نام برد که ناظم‌الاسلام کرمانی آن را ترجمه کرده است.»

۹۱. کتاب‌هایی که از لحاظ سبکی یکسان هستند را دو به دو جدا کنید:

منشآت قائم مقام - بوستان سعدی - گلستان سعدی - گلشن صبا



نکته: خودارزیابی های درس های تاریخ ادبیات در کتاب، عموماً توضیحی و تشریحی هستند. اما در امتحانات عمده سؤالات حفظی به صورت کوتاه پاسخ، تستی و... طرح می شوند. پس معمولاً از خودارزیابی های تاریخ ادبیات در امتحانات نهایی سؤال نمی آید.

خودارزیابی

۱ چه عواملی در ایجاد نهضت بازگشت ادبی مؤثر بودند؟

پاسخ ۱. تاراج کتابخانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب های کتابخانه سلطنتی به دست مردم بیفتد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شود. ۲. توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان ۳. تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری

۲ مهم ترین عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر ادبیات عصر بیداری را بررسی کنید.

پاسخ ۱. تأثیر جنگ های نافرجام ایران و روس ۲. توجه مردم به واقعیت ها و امکانات فنی دنیای جدید ۳. کوشش های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین ۴. اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل ۵. رواج صنعت چاپ و روزنامه نویسی و ترجمه و نشر کتاب های غربی ۶. تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیرکبیر و آموزش دانش های نوین در آن

۳ درون مایه های ادبیات فارسی در دوران بیداری را بیان کنید.

پاسخ آزادی، وطن، قانون خواهی، مبارزه با استبداد و استعمار، حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی و میهنی، توجه به فراگیری علوم جدید، پیکار با بیگانه و بیگانه خواهی، انتقاد از نابسامانی ها، نفی عقاید خرافی و حمایت از حقوق زنان

۴ ویژگی های شعر هر یک از شاعران زیر را بنویسید.

فرخی یزدی، عارف قزوینی، ایرج میرزا

پاسخ فرخی یزدی: از شاعران شاخص دوره بیداری است که او را به سبب آزادی خواهی به زندان انداختند. وی تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود. آشنایی با سعدی، طبع فرخی را شکوفا کرد. زبان شعر او ساده و روان و شعر او همراه با کنایه های تند است. مضمون اصلی شعرهای او انتقاد اجتماعی و سیاسی است.

عارف قزوینی: شاعر وطنی و از موسیقی دانان بزرگ عهد مشروطیت بود. عرصه هنر وی، تصنیف ها و ترانه های میهنی ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار مؤثری داشت. شعر عارف، ساده و به دور از پیچیدگی بود. وی مضامین وطن دوستی و ستیز با نادانی را با آوازی پرشور می خواند. سوز و شوری که در شعر عارف نمایان است، نشان از دردمندی و عشق او به میهن است.

ایرج میرزا: در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان مهارت داشت. در طنز، هجو و هزل چیره دست بود. در شعر وی اندیشه های نوگرایانه وجود دارد. او از شعرهای غربی نیز ترجمه هایی منظوم پدید آورده است که در نوع خود ابتکاری محسوب می شود.

۵ در شعر دوره بیداری از نظر زبانی چه تحولاتی دیده می شود؟

پاسخ ادبیات دوره بیداری، به ویژه شعر، برای آنکه بتواند با توده مردم ارتباط برقرار کند و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد، زبان محاوره را برگزید تا قابل فهم تر باشد. به این ترتیب، نهضت ساده نویسی همراه با نهضت آزادی خواهی شکل گرفت. نویسندگان و شاعران، مظاهر استبداد و استعمار را نقد می کردند و برای بیان دیدگاه خود زبان ادبی را برمیگزیدند.

۶ نثر فارسی در دوره بیداری چه تحولاتی یافت؟

پاسخ در سال های انقلاب مشروطه در نثر فارسی دگرگونی هایی به وجود آمد که نثر را به سمت سادگی و بی پیرایگی سوق داد؛ از آن جمله می توان به رواج و گسترش روزنامه نگاری، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی بر اثر ارتباط با ادبیات اروپا و تغییر مخاطب نوشته ها اشاره کرد. نویسندگان این دوره از پیشگامان نثر ساده بودند و نوشته های آنان به زبان مردم کوچه و بازار نزدیک شد. در نثر این دوره حوزه های ادبی متنوع و تازه ای پدید آمد؛ از جمله روزنامه نگاری، داستان نویسی، نمایش نامه نویسی، ترجمه و تحقیقات ادبی و تاریخی.

۷ دو تن از پیشگامان رمان نویسی قبل از مشروطه را نام ببرید و از هر کدام اثری بنویسید.

پاسخ محمدباقر میرزا خسروی ← رمان شمس و طغرا

میرزا حسن خان بدیع ← رمان داستان باستان

۸ توضیح دهید قائم مقام فراهانی در حوزه نثر فارسی چه جایگاهی دارد.

پاسخ قائم مقام، احیاکننده نثر فارسی است و منشآت مهم ترین اثر وی محسوب می شود. قبل از او سبک نویسندگان فارسی با تکلف و تصنع همراه بود. او با تغییر سبک نگارش، تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب المثل های لطیف، به سبک گلستان سعدی نوشت. عبارات کوتاه او نیز گاه موزون و مسجع اند.

پاسخ سؤالات درس ۱

۱. گزینه «ج»

۲. تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران - سبک‌شناسی - تاریخ تطور نظم فارسی - دیوان اشعار

۳. الف فرخی یزدی ب نشاط اصفهانی

۴. الف درست ب نادرست «میرزا یوسف‌خان اعتصام» سردبیر مجله بهار بود

۵. الف درست ب نادرست «بیت از عارف قزوینی» است.

۶. الف سروش اصفهانی - صبا کاشانی - قائمی شیرازی ب مجمر اصفهانی -

فروغی بسطامی - نشاط اصفهانی

توضیح: میرزاده عشقی و عارف قزوینی از شاعران دوره بیداری هستند.

۷. الف ادیب‌الممالک فراهانی ب عارف قزوینی ج ایرج میرزا

۸. الف نادرست (محمدتقی بهار در سبک «خراسانی» با زبانی «حماسی» شعر می‌سرود).

ب درست ج درست د نادرست (شاعران از سبک «هندی» بیزار شدند)

۹. ایده‌آل یا سه تابلوی مریم

۱۰. نسیم شمال

۱۱. گزینه «د»

۱۲. الف درست ب نادرست (مردم «تهران» بیشتر می‌خواندند) ج نادرست

(فانم مقام فراهانی از معروف‌ترین «سیاست‌مداران» و دارای «خدمات سیاسی» است.)

۱۳. گزینه «الف»

۱۴. ایرج میرزا

۱۵. گزینه «د»

۱۶. گزینه «ج»

۱۷. گزینه «الف»

۱۸. گزینه «الف»

۱۹. الف نادرست (صبا کاشانی در مثنوی، «قصیده» و غزل دست داشت) ب درست

۲۰. الف نادرست (شعرهای سید اشرف‌الدین گیلانی در روزنامه «نسیم شمال» چاپ می‌شد)

ب درست

۲۱. سبک دوره بازگشت

۲۲. الف توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری (مدح شاهان)

ب تحت‌تأثیر اشعار گذشته به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بودن

ج برانگیختن احساسات ملی و میهنی

د بهره‌بردن از تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی برای برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی

توضیح: قسمت «۱» مربوط به سید اشرف‌الدین گیلانی است.

۲۳. سید اشرف‌الدین گیلانی یا نسیم شمال

۲۴. گزینه «ج»

۲۵. به جای «طنز» واژه «وطن‌دوستی» درست است.

۲۶. الف صبا کاشانی ب فرخی یزدی

۲۷. الف سید اشرف‌الدین گیلانی ب عارف قزوینی

۲۸. الف عبدالوهاب نشاط ب تقلید از آثار پیشینیان

۲۹. گزینه «ج»

۳۰. الف سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی - قصیده ب سبک عراقی - غزل

۳۱. الف نشاط اصفهانی ب محمدصادق امیری ج صبا کاشانی

نکته: ژانر نویسندگان در کتاب درسی غزل نشود مثلاً «محمدصادق امیری»

همان ادیب‌الممالک است اما اگر توجه نکنید از قلم خواهید انداخته

۳۲. ۱. وطن‌پرستی ۲. ستیز با نادانی ۳. آزادی‌خواهی ۴. دردمندی ۵. عشق

او به میهن

۳۳. الف هاتف اصفهانی ب بوستان سعدی

۳۴. الف صبا کاشانی ج عارف قزوینی د محمدتقی بهار ه فرخی یزدی

توضیح: گزینه «ب» مربوط به «مشتاق اصفهانی» است.

۳۵. بازگشت - غربی - مردم

۳۶. گزینه «ج»

توضیح: شاعران به محتوا بیش از صور خیال و جنبه‌های شاعرانه توجه داشتند.

۳۷. موارد «الف»، «د» و «ه»

توضیح: موارد «ب» و «ج» از عوامل نهضت بازگشت ادبی هستند.

۳۸. ۱. آزادی ۲. وطن ۳. قانون‌خواهی ۴. مبارزه با استبداد ۵. مبارزه با استعمار

۶. حقوق اجتماعی ۷. برانگیختن احساسات ملی و میهنی ۸. توجه به فراگیری علوم

جدید ۹. پیکار با بیگانه و بیگانه‌خواهی ۱۰. انتقاد از ناپساامانی‌ها ۱۱. نقی عقایق خرافی

در جامعه ۱۲. سخن از حقوق زنان

۳۹. گزینه «د»

۴۰. الف ملک‌الشعرا بهار ب ادیب‌الممالک فراهانی ج ایرج میرزا

۴۱. به‌سبب فقر فرهنگی جامعه و سنتی و رخوت حاکم بر ادبیات

۴۲. الف توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و مدح شاهان (عوامل

ایجاد دوره بازگشت ادبی) ب اعتقاد به تغییر و دگرگونی در شعر برای بیان مسائل و

پدیده‌های تازه (ویژگی‌های فکری شعر سبک بازگشت) ج کوشش‌های عباس میرزا

در روی آوردن به دانش و فنون نوین (عوامل پدید آمدن انقلاب مشروطه و بیداری

ایرانیان) د شهر تهران و به دنبال شهر تبریز مراکز فعالیت‌های سیاسی و

مطبوعاتی شدند (شعر عصر بیداری)

۴۳. مشتاق اصفهانی - در زمان نادرشاه و کریم‌خان زند

۴۴. الف نمی‌شود ب مکتب وقوع

۴۵. الف مظفرالدین‌شاه ب مجلس ج قصیده

۴۶. برای ارتباط با توده مردم

۴۷. تاراج کتابخانه اصفهان سبب شد تعدادی از کتاب‌های کتابخانه سلطنتی به دست

مردم افتد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شود.

۴۸. ۱. «بازگشت» به جای «بیداری» ۲. سبک «هندی» به جای «عراقی» ۳. ضعف

«بیشتر» به جای «کمتر»

۴۹. بیان هنرمندانه واقعیات و وسیله‌ای برای بهبود زندگی که از طریق روزنامه‌ها و

مطبوعات در اختیار مردم قرار می‌گرفت.

۵۰. گزینه «الف»

۵۱. به‌دلیل تمرکز سیاسی و مطبوعاتی در تهران

۵۲. ۱. نوعی باستان‌گرایی و روحیه کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان نویسندگان

وجود داشت. ۲. به‌دلیل سیاست‌های رایج در جامعه در قیاس با روزنامه‌نویسی یا نوشتن

رمان سیاسی، دردسر کمتری داشت.

۵۳. علامه علی‌اکبر دهخدا

۵۴. تافلم الاسلام کرمانی - تاریخ مشروطه

۵۵. الف منشآت ب قرن بیستم ج ای قلم

۵۶. الف شاعران سبک دوره بازگشت به شیوه سبک «خراسانی» و عراقی شعر می‌سرودند.

ب اولین کسی که به نوشتن نمایش‌نامه فارسی پرداخت، «میرزا آقا تبریزی» بود.

۵۷. الف و «د» (از آثار صبا کاشانی) - «ب» و «ه» (از آثار میرزااحسن خان بدیع) - «ج»

و «ح» (از آثار علامه علی‌اکبر دهخدا) - «و» و «ز» (از آثار محمدتقی بهار)

۵۸. الف گزینه «۲» (گزینه «۱»، درباره شعر دوره بازگشت ادبی است) ب گزینه «۱»

(گزینه «۲»، درباره فن ترجمه در دوره قاجار است)

۵۹. الف ایده‌آل ب منشآت ج تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران

د داستان باستان

مشاوره: درست است که این درس درباره وزن «ناهمسان» است اما در تمارین کتاب وزن‌های همسان و ناهمسان دولختی نیز خواسته شده و حتماً باید مطالب سال یازدهم را مرور کنید.

۱۱۵. وزن این بیت هم به صورت همسان، «مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل» قابل بیان است و هم به صورت ناهمسان، «مفعول مفاعیل مفاعیل مفعول». اما بیان «همسان» ترجیح و اولویت دارد.

گزینه «د»

توضیح: وزن این بیت «مستفعلن فاعولن مستفعلن فاعولن» و همسان دولختی است.

گزینه «د»

بررسی گزینه‌ها:

بیت «الف» ← ۳ پایهای همسان (مفاعیلن مفاعیلن فاعولن)
بیت «ب» ← ۴ پایهای همسان یا ناهمسان (دو شکل جداسازی دارد: مفعول مفاعیلن مفاعیلن فاعولن یا مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعل)
بیت «ج» ← ۴ پایهای ناهمسان (مقتعلن فاعلاتن مقتعلن فع)
بیت «د» ← ۳ پایهای ناهمسان (فاعلاتن مفاعیلن فعولن)

گزینه «ب»

توضیح: هر دو بیت به دو شکل قابل جداسازی هستند، اما بیت «الف» هم به شکل همسان و هم به شکل ناهمسان جدا می‌شود، بیت «ب» در هر دو حالت ناهمسان است.

۱. مستفعلن مفاعیل مستفعلن فعل (مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعولن)
۱۱۹. مفاعیلن

۱۲۰. الف) مفعول فاعلاتن مفاعیلن ب) مستفعلن مفاعیل مستفعلن فعل ج) مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن د) مستفعلن فاعلاتن مستفعلن

گزینه «ب»

بررسی گزینه‌ها:

وزن بیت «ب» ← فاعلاتن مفاعیلن فعولن
وزن بیت «الف» و «ج» ← مفعول مفاعیلن فاعولن

گزینه «د»

گزینه «ب»

گزینه «ج»

جا	ه	سا	ر
-	U	-	U
زا	د	سر	و

۱۲۵. گزینه «الف» (وزن مضارع «ب»، «مفعول فاعلاتن مفاعیلن» است.)

۱۲۶. الف) مفاعیلن مفاعیلن فاعولن

پایه‌های آوایی	خ	شا	از	نی	خ	شا	از	سر	س	رو	دن
نشانه‌های هجایی	U	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن

ب) فاعلاتن مفاعیلن فعولن

پایه‌های آوایی	دا	ز	بی	در	د	عش	ق	یع	نی	می
نشانه‌های هجایی	-	U	-	-	U	-	U	-	-	-
وزن	فاعلاتن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن

ج) مقتعلن فاعلاتن مقتعلن فع

پایه‌های آوایی	از	پ	ی	این	عش	ق	اش	ک	ها	ست	ر	وا	ن
نشانه‌های هجایی	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	-
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن

۱. پایه آوایی سوم «ر جز ل قاء پایه آوایی ششم «ن خ را هم»

ش	فا	ی	این	د	ل	بی	ما	ر	جز	ل	ق	ا	ی	ث	نیست
ط	بی	پ	جا	ن	خ	را	هم	ک	سی	و	را	ی	ث	نیست	

۱. الف) همسان دولختی (مستفعلن فاعولن مستفعلن فاعولن = مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن) ب) همسان نکلختی (فاعلاتن فاعلاتن فاعولن) ج) ناهمسان (مقتعلن فاعلاتن مقتعلن فع)

۱.۲ همسان - ناهمسان

۱.۳ گزینه «ب» (مفعول مفاعیلن مفاعیلن یا مستفعلن فاعلاتن مستفعلن)

۱.۴ الف) بیت «۲» (مستفعلن فاعلاتن مستفعلن یا مفعول مفاعیلن مفاعیلن)

ب) زیرا وزن پایه‌ها تکرار یکتواخت و یکسانی ندارند.

۱.۵ گزینه «الف» زیرا وزن همسان بر وزن ناهمسان ترجیح دارد.

۱.۶ ۱) مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن ۲) مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن

شکل اول یا شکل همسان ترجیح دارد.

۱.۷

مستفعلن	فاعلاتن	مستفعلن
بر	دا	ش
در	مان	د
-	-	-
مفعول	مفاعیلن	فاعولن

۱.۸

مستفعلن	مفاعیلن	مستفعلن (مفعولن)
لَب	خَن	د
لَح	تَی	پ
مفعول	فاعلاتن	مفاعیلن

دقت کنید: صورت سؤال از ما نوشتن نشانه‌های هجایی (U و - ها) را نخواست است، پس نوشتن آن لازم نیست البته اگر بنویسیم هم مشکلی پیش نمی‌آید.

۱.۹ گزینه «ب»

۱.۱۰ گزینه «ب»

توضیح: این بیت فقط به صورت «فاعلاتن مفاعیلن فعولن» بیان می‌شود.

۱.۱۱ الف) نادرست (چون وزن «مفعول مفاعیل فاعلاتن» به دست می‌آید)

مستفعلن	مستفعلن	فاعولن
U-U	-U-	-U-
مفعول	مفاعیلن	فاعلاتن

ب) درست

۱.۱۲ الف) ناهمسان (چون بر وزن «مقتعلن فاعلاتن مقتعلن فع» است.)

ب) مفاعیلن:

پایه‌های آوایی	جز	تو	پ	ز	ه	د	گر	ن	می	دا	تم
خوشه‌های هجایی	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-	-
وزن واژه‌ها	مفعول	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن	مفاعیلن	فاعلاتن

۱.۱۳ ابیات «الف» یا «د» (مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعولن) و «ب» یا «ج» (مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن مفعول فاعولن) هم وزن هستند.

۱.۱۴ گزینه «ب» (مستفعلن فاعولن مستفعلن فاعولن = مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

علوم و فنون ادبی ۳

کاربرگی امتحانی

از خود امتحان بگیر!

مجموعه کتاب‌های
پیریت پیک



|| امتحان شامل:

۴ امتحان فصل به فصل در سطح سوالات نهایی

۴ امتحان شبیه‌ساز نهایی نوبت اول و دوم

۳ امتحان نهایی اخیر

• پاسخ‌نامه تشریحی به همراه ریزبارم و نکات آموزشی و مشاوره‌ای



مهروماه



هومان

مرکز تخصصی آموزش زبان

باسمه تعالی

امتحان ۸: پایان سال		سوالات شبیه‌ساز نهایی		مهر و ماه
رشته: ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی	پایه: دوازدهم دوره دوم متوسطه	مدت امتحان: ۱۰۰ دقیقه	ساعت شروع: ۱۰ صبح	
سوالات درس: علوم و فنون ادبی (۳)	نام و نام خانوادگی:	تاریخ امتحان:	تعداد صفحه: ۵	

ردیف	سوالات	صفحه ۱ از ۵	نمره
------	--------	-------------	------

تاریخ ادبیات (۲ نمره)			
۱	در اشعار شاعرانی چون ملک‌الشعرا بهار و ادیب‌الممالک قزاقانی به کدام قالب‌های شعری توجه زیادی شده است؟ ☐ الف) قصیده و مثنوی ☐ ب) غزل و مسقط ☐ ج) غزل و مستزاد ☐ د) غزل و مثنوی	۰/۲۵	
۲	کدام بخش از توضیحات درباره ایرج میرزا نادرست است؟ «او در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعار ساده و روان مهارت بسیار داشت. در طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود ولی جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی او مانع از آن شد که در ردیف شاعران آزادی‌خواه مشروطه قرار گیرد. او از شعرهای غربی ترجمه‌های متون پدید آورد که در نوع خود ابتکاری بود.»	۰/۲۵	
۳	کدام شاعر، جزو غزل‌سرایان سبک بازگشت ادبی نیست؟ ☐ الف) مجمر اصفهانی ☐ ب) فروغی بسطامی ☐ ج) نشاط اصفهانی ☐ د) صبای کاشانی	۰/۲۵	
۴	هر یک از پدیده‌های ستون «الف» را به دوره مرتبط در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب» دو مورد اضافی است.) «الف» الف) در این دوره اشعار نیم‌او دیگر نوگرایان در برخی نشریات مانند روزگار نو و سخن منتشر می‌شد. ☐ ۱- دوره اول شعر معاصر ب) در این دوره شاعران بهتر و هنری‌تر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند. ☐ ۲- دوره دوم شعر معاصر «ب» ☐ ۳- دوره سوم شعر معاصر ☐ ۴- دوره چهارم شعر معاصر	۰/۵	
۵	کدام گزینه در بر دارنده داستان زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است؟ ☐ الف) سووشون ☐ ب) شهری چون بهشت	۰/۲۵	
۶	نام پدیدآورنده هر یک از آثار زیر را بنویسید. الف) تنگسیر: ب) مدار صفر درجه:	۰/۵	
سبک‌شناسی (۲ نمره)			
۷	جایگاه زنان در اجتماع، ذیل کدام یک از مضامین دوره بیداری دسته‌بندی می‌شود؟ ☐ الف) قانون ☐ ب) توجه به مردم ☐ ج) تعلیم و تربیت جدید ☐ د) دانش‌ها و فنون نوین	۰/۲۵	
۸	مفهوم _____ در شعر عصر بیداری، مترادف با مفهوم دموکراسی غربی است.	۰/۲۵	
۹	درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید. الف) در نثر دوره معاصر، گونه‌های نثر فنی و مصنوع جایگاهی ندارند. ☐ درست ☐ نادرست ب) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره معاصر به سبک خراسانی نزدیک است. ☐ درست ☐ نادرست	۰/۵	
۱۰	هر یک از جملات زیر مربوط به کدام سطح از ویژگی‌ها (زبانی - فکری - ادبی) است؟ الف) از پایان دهه پنجاه تا پایان دهه شصت، گرایش به داستان‌های بلند بیشتر از داستان کوتاه است. ب) توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها در نثر این دوره عینی، کوتاه، بیرونی و مشخص است.	۰/۵	
۱۱	بیت زیر یادآور کدام ویژگی ادبی شعر معاصر است؟ «میان مشرق و مغرب ندای محتضری است / که گاه می‌گوید / من از ستاره دنباله‌دار می‌ترسم...» ☐ الف) صور خیال جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره قبل نیستند. ☐ ب) گرایش به خیال‌بندی، شعر شاعران این دوره را به صائب و بیدل نزدیک می‌کند.	۰/۲۵	
«ادامه سوالات در صفحه دوم»			

باسمه تعالی

امتحان ۸: پایان سال		سؤالات شبیه ساز نهایی		مهر و ماه
رشته: ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی	پایه: دوازدهم دوره دوم متوسطه	مدت امتحان: ۱۰۰ دقیقه	ساعت شروع: ۱۰ صبح	
سؤالات درس: علوم و فنون ادبی (۳)	نام و نام خانوادگی:	تاریخ امتحان:	تعداد صفحه: ۵	

ردیف	سؤالات	صفحه ۲ از ۵	نمره
۱۲	کدام یک از ابیات زیر مربوط به سبک انقلاب اسلامی است؟ ☐ الف) راستی آموز بسی جوفروش ☐ ب) چو گلستان خالی لب پنجره هست در این شهر که گندم نماست پسر از خاطرات ترک خورده ایسم		۰/۲۵
زیبایی شناسی (۶ نمره)			
۱۳	در بیت های زیر، هر یک از قسمت های مشخص شده، کدام آرایه معنوی را به وجود آورده است؟ الف) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل ب) سپهبد فرستنده را گفت گرم ج) در نیابد حال پخته هیچ خام د) تویی بهانه آن ابرها که می گریند کجا داند حال ما سبکباران ساحل ها سخن های شیرین به آوای نرم پس سخن کوتاه باید والسلام بیا که صاف شود این هوای بارانی		۱
۱۴	با توجه به بیت «در کار گلاب و گل حکم ازلی این بود / کاین شاهد بازاری و آن پرده نشین باشد» جدول زیر را کامل کنید. الف ۱ نشر ۲		۰/۵
۱۵	در ابیات زیر، موارد خواسته شده داخل کمانک را پیدا کنید. الف) ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی ب) ای نور چشم مستان، در عین انتظارم ج) گفתי به غمم بتشین یا از سر جان برخیز د) گواه رهرو آن باشد که سردش یابی از دوزخ از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی (عبارت متناقض نما) چنگی حزین و جامی، بنواز یا بگردان (نوع لف و نشر) فرمان برمت جاننا، بنشینم و برخیزم (واژگان متضاد) نشان عاشق آن باشد که خشکش بینی از دریا (مطلب مورد تلمیح)		۱
۱۶	در کدام بیت اسلوب معادله وجود دارد؟ چرا؟ الف) مه روشن میان اختران پنهان نمی ماند ب) دلا بسوز که سوز تو کارها بکند میان شاخه های گل مشو پنهان که پیدایی نیاز نیم شبی دفع صد بالا بکند		۰/۵
۱۷	تضمین را در سروده زیر مشخص کنید؛ فریدون توللی شعر کدام شاعر را تضمین کرده است؟ «صدا چون بوی گل در جنبش آب جوان می خواند سرشار از غمی گرم تو که نوشم نه ای نیشم چرایبی تو که مرهم نه ای درد دلم را به آرامی به هر سو پخش می گشت پی دستی نوازش بخش می گشت تو که یارم نه ای پیشم چرایبی نمک پاش دل ریشم چرایبی»		۰/۵
۱۸	کدام یک از آرایه های «ایهام، مراعات نظیر و حسن تعلیل» در بیت زیر مشاهده نمی شود؟ «تا رفت مرا از نظر آن چشم جهان بین کس واقف ما نیست که از دیده چه ها رفت»		۰/۲۵
۱۹	آرایه های موجود در بیت زیر، در کدام گزینه به درستی ذکر شده است؟ «با دوستان حق چه کند خصم شعله خوی الف) تضاد - اسلوب معادله - مراعات نظیر - تلمیح ب) متناقض نما - حسن تعلیل - تناسب - حس آمیزی ج) لف و نشر - تضاد - تلمیح - حسن تعلیل د) اسلوب معادله - تناسب - تناقض - حس آمیزی باغ و بهارهاست در آتش خلیل را»		۰/۲۵
ادامه سؤالات در صفحه سوم			

باسمه تعالی

امتحان ۸: پایان سال		سوالات شبیه‌ساز نهایی		مهر و ماه
رشته: ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی	پایه: دوازدهم دوره دوم متوسطه	مدت امتحان: ۱۰۰ دقیقه	ساعت شروع: ۱۰ صبح	
سوالات درس: علوم و فنون ادبی (۳)	نام و نام خانوادگی:	تاریخ امتحان:	تعداد صفحه: ۵	

ردیف	سوالات	صفحه ۳ از ۵	نمره
۲۰	جاهای خالی را با عبارت مناسب پر کنید. الف) در بیت «چنان به حسن و جوانی خویشتن مغرور / که داشت از دل بلبل هزار گونه فراغ» کلمه ایهام تناسب دارد. ب) نشر دوم در بیت: «گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه مینا نگر خندیدن ساغر بین» عبارت است. ج) در عبارت «خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن‌ها چشانید» آرایه مشهود است. د) شاعر در بیت «عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل اندام در خاک خفت» برای پدیده علتی شاعرانه بیان کرده است.	۱	
۲۱	در کدام یک از عبارت‌های زیر، آرایه حس آمیزی وجود دارد؟ ☐ الف) خنده زیبا ☐ ب) زبان گویا ☐ ج) حس بویایی ☐ د) سلام گرم	۰/۲۵	
۲۲	در هر یک از بیت‌های گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (در قسمت «ب» یک مورد اضافه است.) گروه «الف» الف) ما گرچه مرد تلخ شنیدن نه‌ایم؛ لیک ب) خانه زندان است و تنهایی ضلال ج) گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را گروه «ب» ۱- اغراق ۲- تناقض ۳- حس آمیزی ۴- ایهام	۰/۷۵	
موسیقی شعر (۶ نمره)			
۲۳	در کلمات تک هجایی مختوم به مصوت بلند «و»، فقط کلمه می‌تواند اختیار رباعی بگیرد.	۰/۲۵	
۲۴	مشخص کنید که تقطیع مثال‌های زیر، با کدام یک از اختیارات رباعی مطابقت دارد؟ الف) ابروی او (— ل ل —) ب) بهانه (ل — —)	۰/۵	
۲۵	وزن بیت زیر را به دو شکل متفاوت بنویسید. «کی رفته‌ای ز دل که تمنا کنم تو را؟ کی بوده‌ای نهفته که پیدا کنم تو را؟»	۰/۵	
۲۶	با توجه به بیت: «نماند تیری در ترکش قضا که فلک / سوی دلم به سر انگشت امتحان نگشود» الف) مصراع دوم را تقطیع هجایی کنید و پایه‌های آوایی و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید. ب) وزن شعر را بنویسید. ج) مشخص کنید در کدام رکن اختیار «قلب» رخ داده است.	۱/۲۵	
۲۷	عبارت درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. الف) در بیت «خارکش پیری با دلق درشت / پشت خار همی برد به پشت» اختیار وزنی (قلب - ابدال) وجود دارد. ب) بیت «گهی بر درد بی‌درمان بگیریم / گهی بر حال بی‌سامان بخندیم» در بحر (هزج - متقارب) سروده شده است. ج) در اختیار «بلند آمدن هجای پایانی»، در صورتی که هجای پایانی (بلند - کشیده) باشد، این اختیار وزنی وجود دارد.	۰/۷۵	
۲۸	در کدام بیت اختیار «فاعلاتن اول مصراع» وجود دارد؟ ☐ الف) که از این سو همه جان است و حیات ☐ ب) ز کج‌آ آمده‌ای می‌دانی ☐ ج) سخن تلخ چه می‌اندیشی ☐ د) اثر پای تو را می‌جویم که از این سو همه لطف و کرم است زمینان حرم سلطان ای تو سرمایه جمله شکران نه زمین و نه فلک می‌سپری	۰/۲۵	
۲۹	کدام گزینه بحر عروضی بیت زیر را به درستی بیان کرده است؟ «روی و چشمی دارم اندر مهر او کاین گهر می‌ریزد آن زر می‌زند» ☐ الف) رجز مسدس سالم ☐ ب) رمل مسدس محذوف	۰/۲۵	
ادامه سوالات در صفحه چهارم			

باسمه تعالی

امتحان ۸: پایان سال		سوالات شبیه‌ساز نهایی		مهر و ماه
رشته: ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی	پایه: دوازدهم دوره دوم متوسطه	مدت امتحان: ۱۰۰ دقیقه	ساعت شروع: ۱۰ صبح	
سوالات درس: علوم و فنون ادبی (۳)	نام و نام خانوادگی:	تاریخ امتحان:	تعداد صفحه: ۵	

ردیف	سوالات	صفحه ۴ از ۵	نمره
۳۰	با توجه به شعر زیر درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید. «نفسم را پر پرواز از توست / به دعاوند تو سوگند که گر بگشایند / بدم از بند ببینند که آواز از توست / همه اجزایم با مهر تو آمیخته است» الف) این شعر در قالب نیمایی یا نو سروده شده است. ب) وزن و اژه تشکیل دهنده وزن این شعر «فاعلاتن» است. ج) در مصراع آخر (چهارم) اختیار وزنی «ابدال» وجود دارد.	درست ☐ نادرست ☐ درست ☐ نادرست ☐ درست ☐ نادرست ☐	۰/۷۵
۳۱	کدام وزن برای بیت زیر ترجیح ندارد؟ «باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از روی لطیف تو حیا کرد» الف) مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن ☐ ب) مستفعل مستفعل مستفعل مستف		۰/۲۵
۳۲	در بخش مشخص شده هر شعر، کدام اختیار وزنی اتفاق افتاده است؟ الف) شرم از آن چشم سیه بادش و مژگان دراز ب) حدیث دوست نگویم مگر به حضرت دوست ج) از دم نظمت فلک، نظام پروین دهد هر که دل بردن او دید و در انکار من است که آشنا سخن آشنا نگه دارد وزنم کلنگت جهان، چشمه حیوان برد		۰/۷۵
۳۳	همسانی و ناهمسانی هر یک از مصراع‌های زیر را مشخص کنید. الف) دل می‌رود ز دستم، صاحب‌دلان خدا را ب) هنوز می‌پرد از شوق چشم کوکب‌ها		۰/۵
نقد و تحلیل نظم و نثر (۴ نمره)			
۳۴	با توجه به ابیات زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید. «غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / گشت از برق تو ظاهر نور ایمان ای قلم» خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم / مشکلات خلق گردد از تو آسان ای قلم نیستی آزاد در ایران ویران ای قلم» الف) دو ویژگی ادبی برای این شعر بنویسید. ب) این ابیات سروده چه کسی است؟		۰/۷۵
۳۵	با توجه به ابیات زیر از «حمید سبزواری» به پرسش‌ها پاسخ دهید. «جانان من اندوه لبنان کشت ما را / باید به مژگان زلفت گرد از طور سینین» بشکست داغ دیر یاسین پشت ما را / باید به سینه رفت زین جا تا فلسطین» الف) این شعر در سبک کدام دوره شعری است؟ ب) یکی از ویژگی‌های فکری این شعر را بیان کنید. ج) وزن این شعر چیست؟ د) این شعر در چه قالبی سروده شده است؟		۱
۳۶	دو ویژگی زبانی موجود در نثر زیر را بیان کنید. «می‌بینی احمق؟ مدیر مدرسه هم که باشی باید شخصیت و غرور را لای زرورق بیچی و طاق کلاهی که اصلاً نبوسد و یا تو به پارچه سبز بدوزی و روی سینه‌ات بیاویزی که دست‌کم چشم‌ت نزنند. اینجا هم راحت نیستی. نوکر دولت خاک بر سر.» (جلال آل احمد)		۰/۵
ادامه سوالات در صفحه پنجم			

باسمه تعالی

امتحان ۸: پایان سال		سؤالات شبیه‌ساز نهایی		مهر و ماه
رشته: ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی	پایه: دوازدهم دوره دوم متوسطه	مدت امتحان: ۱۰۰ دقیقه	ساعت شروع: ۱۰ صبح	
سؤالات درس: علوم و فنون ادبی (۳)	نام و نام خانوادگی:	تاریخ امتحان:	تعداد صفحه: ۵	

ردیف	سؤالات	صفحه ۵ از ۵	نمره
۳۷	با توجه به ابیات زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید. «پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت بسیار بود رود در آن برزخ کبود در آن کویر سوخته آن خاک بی بهار غم بود در عمیق زمین شانه بهار الف) منظور از «تو» در شعر چه کسی است؟ ب) حال و هوای فکری این شعر را به طور کلی در یک خط توضیح دهید. ج) یک مورد ویژگی «ادبی» و یک مورد ویژگی «زبانی» از این شعر را بیان کنید.	شب مانده بود و جرئت فردا شدن نداشت اما دریغ زهره دریا شدن نداشت حتی علف اجازه زیبا شدن نداشت بی تو ولی زمینه پیدا شدن نداشت» (سلمان هراتی)	۱/۲۵
۳۸	با توجه به سروده زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید. «غمش در نهان خانه دل نشیند خلد گر به پا خاری آسان برآید الف) این ابیات مربوط به کدام سبک شعری است؟ (بیداری - بازگشت - معاصر - انقلاب) ب) کدام نوع از اختیارات شاعری در این ابیات وجود ندارد؟ (وزنی - زبانی)	به نازی که لیلی به محمل نشیند چه سازم به خاری که در دل نشیند» (طیب اصفهانی)	۰/۵
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید	

۳۳ الف) مستزاد (۲۵٪) / ب) کوتاهی و بلندی مصراع‌ها (۲۵٪) / ج) مستفعل مستف (یا فعل‌ن) یا مفعول مفاعی (یا فعل‌ن) (۲۵٪) (درس ۱۱)

۳۴ الف) رجز مسدس سالم (۲۵٪) / ب) هزج مثنی محذوف (۲۵٪) (درس ۱۱)

۳۵ فاعلاتن (۲۵٪) (هجای اول اختیار زبانی دارد؛ و = کلاه اگر سایر مصراع‌ها را بررسی کنی می‌بینی که با فاعلاتن است.) (درس ۱۱)

۳۶ ابدال (۲۵٪) - وزنی (۲۵٪) (درس ۸)

(الف)

بر	موج	ب	لن	د	دست	ها	رن	گین	بود
-	U	U	-	U	-	-	-	UU	-
مستفعل	فاعلاتن	مستفعل	ابدال	فع					

(ب)

م	ن	ز	ک	د	ر	ب	ن	د	ت	ام	ا	زا	دم
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	-	UU	-
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن

۳۷ گزینه «ب» (۲۵٪) وزن این بیت «فعولن فعولن فعولن فعولن» است. وزن بیت الف «محذوف» است. (درس ۱۱)

۳۸ یادآوری: اگر بیتی هر چهار رکنش کامل باشد «سالم» نامیده می‌شود و اگر رکن آخر آن کوتاه باشد (مثل فعل - مفاعی - فاعلن) «محذوف» نامیده می‌شود.

۳۹ الف) کوتاه، بیرونی، عینی و مشخص (اگر دو مورد در کنار هم کنی صحیح است) (۲۵٪) / ب) سبک نویسندگی (۲۵٪) (جمال زاده بیش از آنکه به محتوا توجه داشته باشد به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر توجه دارد.) (درس ۷ و ۱۰)

۴۰ گلستان سعدی (۲۵٪) (درس ۱)

۴۱ الف) ۱) ایثار و مبارزه و مقاومت در برابر دشمن ۲) داشتن روح حماسی ۳) دفاع از وطن ۴) دعوت به اخلاقیات (جلب رضایت والدین) ۵) ثبت خاطرات حماسه‌ها و دلوری‌های دوران جنگ (اگر دو مورد کنی صحیح است) / ب) ۱) زبان داستان عامیانه است (مثلاً چانه زدن) ۲) ساده‌نویسی ۳) ورود واژگان مرتبط با فرهنگ شهادت و ایثار و دفاع مقدس (اگر یک مورد کنی صحیح است) (درس ۱۰)

۴۲ گزینه «ب» (۲۵٪) (درس ۱۰)

مشاوره: گاهی از ابیات کتاب‌های فارسی عمومی نیز در امتحان نهایی علوم و فنون سؤال می‌آید. بهتر است برای نمره ۲۰ یک تسلط اجمالی روی ابیات فارسی عمومی هم داشته باشی.

۴۳ شاعر در این شعر به مضامین اسلامی توجه دارد (رهایی از نفس اماره، شکستن بت‌ها و پرواز به عرش) و مهم‌ترین درون‌مایه شعر دوران انقلاب یعنی دفاع مقدس در این ابیات مشاهده می‌شود. این شعر درباره شهادت غواص است که با دست بسته، شهید شده بودند. روح حماسه و عرفان نیز در این شعر بایکدیگر تلفیق شده است. (اگر یک مورد کنی صحیح است) (درس ۱۰)

۴۴ الف) صمیمانه و متواضعانه (۲۵٪) / ب) وطن (۲۵٪) (درس ۱۰)

۴۵ الف) تشبیه: سیل خون - من چون ارغنون می‌نالم (اگر یک مورد کنی صحیح است) (۲۵٪) استعاره: دست زمانه - استعاره مکنیه - «جرخ» استعاره از آسمان - «نالدن ارغنون» استعاره مکنیه (اگر یک مورد کنی صحیح است) / ب) ۱) وطن‌گرایی یا مبارزه با دخالت بیگانگان ۲) انتقاد از اوضاع سیاسی و اجتماعی (اگر یک مورد کنی صحیح است) / ج) تصنیف یا شعری که همراه با موسیقی سروده می‌شود. (درس ۴)

مشاوره: برای پاسخ‌گویی به سؤالات بخش تحلیل نظم و نثر، اکتفا به کتاب درسی کافی نیست. باید مطالب اضافه‌تری نیز درباره متن‌های کتاب بدانی. ما سعی کردیم همه آن‌ها را در بخش درسامه «تحلیل نظم و نثر» در درس‌های ۴ و ۱۰ کتاب پر سؤال بیست پک بیاوریم.

پاسخ امتحان شماره ۸

۱ گزینه «الف» (۲۵٪) (درس ۴)

۲ مورد چهارم (۲۵٪) (ترجمه‌های «منظوم» درست است.) (درس ۱)

۳ گزینه «د» (۲۵٪) (درس ۱)

قطعی نکنید: در دوره بازگشت دو نوع شاعر داریم:

۱ قصیده‌سرایان به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی: صبای کاشانی، قانی شیرازی و سروش اصفهانی
۲ غزل‌سرایان به سبک شاعرانی چون حافظ و سعدی در سبک عراقی: نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی
• هاتف اصفهانی هم از معروف‌ترین شاعران این دوره است.

۴ الف) دوره دوم (۲۵٪) / ب) دوره چهارم (۲۵٪) (درس ۷)

۵ گزینه «الف» (۲۵٪) (درس ۷)

۶ الف) صادق چوبک (۲۵٪) / ب) احمد محمود (۲۵٪) (درس ۷)

۷ گزینه «ب» (۲۵٪) (درس ۴)

۸ آزادی (۲۵٪) (درس ۴)

۹ الف) درست (۲۵٪) / ب) نادرست (۲۵٪) زبان قصاید «دوره انقلاب» به خراسانی نزدیک است. (درس ۱۰)

۱۰ الف) ادبی (۲۵٪) / ب) ادبی (۲۵٪) (درس ۱۰)

۱۱ گزینه «الف» (۲۵٪) (اساساً گزینه «ب» برای دوره انقلاب است.) (درس ۱۰)

۱۲ گزینه «ب» (۲۵٪) (آشنایی زدایی در ترکیب «خاطرات ترک خورده» مشاهده می‌شود و بیت به صورت نمادین به سختی‌هایی اشاره دارد که ملت ایران کشیدند. همچنین این بیت در درس ۱۰ آمده و سراینده آن قیصر امین‌پور است.) (درس ۱۰)

۱۳ الف) مراعات نظیر (۲۵٪) / ب) حسی آمیزی (۲۵٪) / ج) تضاد (۲۵٪) / د) حسن تعلیل (۲۵٪) (درس ۹، ۶، ۳ و ۱۲)

۱۴ الف) ۱: گلاب (۲۵٪) / نشر ۲: پرده‌نشین (۲۵٪) (درس ۶)

۱۵ الف) از باد کمک خواستن برای روشن کردن چراغ (۲۵٪) / ب) مرتب (۲۵٪) (جنگ بنواز، جام بگردان) / ج) بنشینم و برخیزم یا بنشین و برخیز (اگر یک مورد کنی صحیح است) / د) اشاره به سرد و گلستان شدن آتش برای حضرت ابراهیم (ع) دارد. / مصراع دوم، اشاره به ماجرای حضرت موسی (ع) دارد که رود نیل برای او و بنی اسرائیل باز شد. (اگر یک مورد کنی صحیح است) (درس ۳ و ۶)

ب) وزن: مفاعیلن فعلاتین مفاعیلن فعّلن (۴/۵) / ج) در رکن اول مصراع دوم (۴/۵) به جای «مفاعیلن» از «مفتعلن» استفاده شده است. (درس ۸)

نکته: در این بیت که در صفحه ۹۳ کتاب آمده است، رکن اول مصراع دوم را به دو صورت می‌توان توجیه کرد: ۱. اختیار قلب ۲. تغییر کمیت مصوت‌ها: سوی (U-) ش بی (U-) به نظر می‌آید توجیه دوم بهتر باشد. اما گاهی برخی معلمان توجیه اول را استفاده می‌کنند و لازم است شما آن را به خاطر بسپارید.

۲۷ الف) ابدال (۴/۵) ابدال

خا	ر	کش	بی	ری	با	دل	ق	د	رشت
-	-	-	-	U	-	-	U	U	-
پش	ت	ی	خا	ر	ه	می	بر	د	بشت
-	U	U	-	U	U	-	-	U	-
فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن	فَاعِلَاتِن

کوتاه به بلند

در هر دو مصراع اختیار فاعلاتن به جای فعلاتن داریم.

ب) هزج (۴/۵)، بیت بر وزن مفاعیلن مفاعیلن فعولن (یا مفاعی) سروده شده و در بحر هزج مسدس محذوف است.

ج) کشیده (۴/۵) (درس ۸ و ۱۱)

۲۸ گزینه «ج» (۴/۵) (درس ۸)

جمع‌بندی: رکن «فاعلاتن - - -» با هجای بلند آغاز شده است اما «فاعلاتن - - -» با هجای کوتاه. پس برای یافتن این اختیار کافی است هجای اول هر مصراع را بررسی کنیم. اینجا، گزینه «۳» در مصراع دوم با هجای بلند (-) آغاز شده است. همه گزینه‌های دیگر با هجای کوتاه (U) آغاز شده‌اند پس حتماً گزینه «۳» پاسخ درست است. البته این روش همیشه جوابگو نیست و باید دقت کنی که وزن بیت «تکرار فاعلاتن» نباشد.

۲۹ گزینه «ب» (۴/۵) (وزن بیت «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» است.) (درس ۱۱)

یادآوری: نام بحر را مرور کنیم: «متقارب = فعولن / رجز = مستعلن / رمل = فاعلاتن / هزج = مفاعیلن»

۳۰ الف) درست (۴/۵) / ب) نادرست (۴/۵)؛ وزن شعر «فاعلاتن» است / ج) درست (۴/۵) (درس ۸ و ۱۱)

ه	م	ا	ج	ز	ا	ب	م	ر	ث	ا	م	ی	خ	ت	باد
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
															ابدال

۳۱ گزینه «الف» (۴/۵) (وزن ناهمسان ترجیح ندارد.) (درس ۲)

نکته: وقتی «ترجیح» یک وزن مطرح شد، معمولاً صحبت درباره وزن «مستعلن مستعلن مستعلن مستف» است که بر وزن ناهمسان آن «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» ترجیح دارد.

۱۶ گزینه «الف» (۴/۵) زیرا می‌توان جای دو مصراع را عوض کرد یا می‌توان بین دو مصراع «همان طور که» قرار داد. یا مصراع اول مثالی محسوس برای فهم مصراع دوم است. یا بین دو مصراع رابطه تشبیهی برقرار است و هر دو مصراع مستقل هستند. (یا هر توضیح مشابه) (نکته: مورد کافی است.) (۴/۵) (درس ۱۲)

حواستون باشه: در بسیاری از آرایه‌ها، امتحان نهایی از ما توضیح می‌خواهد. یعنی مثلاً باید بتوانیم اسلوب معادله یا هر آرایه دیگری که در بیت وجود دارد، توضیح دهیم.

۱۷ دو بیت آخر (۴/۵) از شعر باباطاهر (۴/۵) تضمین شده‌اند. (درس ۳ و ۱۲)

مشاوره: گاهی از خودارزیابی‌ها و کارگاه‌های تحلیل فصل سؤالات حفظی پرسیده می‌شود. پس برای ۲۰ گرفتن اصلاً نباید از آن‌ها غافل شد. این سؤال از کارگاه تحلیل فصل چهارم طرح شده است.

۱۸ حسن تعلیل (۴/۵) بررسی آرایه‌ها: مراعات نظیر: «نظر - چشم - دیده» / ایهام: «از دیده چه‌ها رفت» دو معنا می‌دهد: ۱. چه اشک‌هایی از دیده جاری شد و رفت. ۲. چه حقایق و زیبایی‌هایی از چشم ما خارج شد و دیگر ندیدیم. (درس ۹، ۳ و ۱۲)

مشاوره: از آرایه‌های برجسته موجود در ابیات کتاب درسی اصلاً نباید غافل شد. گاهی یک بیت در درس عروض آمده اما آرایه خاصی دارد. بهتر است آن را پیدا کنی. البته در امتحان نهایی تا به امروز، اکثر سؤالات آرایه از مثال‌های همان آرایه در کتاب درسی بوده است.

۱۹ گزینه «الف» (۴/۵) بررسی آرایه‌ها: تضاد: دوست - خصم / باغ - آتش (تضاد مفهومی) / اسلوب معادله: مصراع دوم مثالی برای فهم مصراع اول است. / مراعات نظیر: شعله و آتش - باغ و بهار / تلمیح: به داستان گلستان شدن آتش برای حضرت ابراهیم (درس ۹، ۶، ۳ و ۱۲)

۲۰ الف) هزار (۴/۵) (عدد هزار، به معنای بلبل با بلبل تناسب دارد.) / ب) خندیدن ساغر (۴/۵) / ج) حس آمیزی (۴/۵) / د) شکفتن گل‌ها از خاک (۴/۵) (درس ۹، ۶ و ۱۲)

۲۱ گزینه «د» (۴/۵) / دو حس شنوایی (سلام) و لامسه (گرم) در این عبارت ترکیب شده‌اند. (درس ۱۲)

۲۲ الف) حس آمیزی (۴/۵) (تلخ شنیدن) / ب) ایهام (۴/۵) (گلستان: باغ - کتاب) / ج) اغراق (۴/۵) (در نازکی پوست) (درس ۹ و ۱۲)

۲۳ سو (۴/۵) (درس ۵)

نکته: کلمات تک‌هجایی مختوم به «و» مانند «بو - جو - کو - مو - گو - رو...» به هیچ وجه نمی‌توانند کوتاه تلفظ شوند. این قاعده یک استثنا دارد و آن هم کلمه «سو» است.

۲۴ الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (۴/۵) / ب) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (۴/۵) (درس ۵)

۲۵ مستعلن مفاعل مستعلن فَعْل (۴/۵) مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلن (۴/۵) (درس ۲)

۲۶ الف)

پایه‌های	سو	ی	د	ل	م	پ	ش	ر	ن	گ	ش	ت	ا	م	ت	ح	ا	ن	گ	شود	(۴/۵)
آوایی																					
نشانه‌های																					
هجایی																					

نمونه‌های اختیارات زبانی

مثال «پس سوی کاری فرستاد آن دگر تا از این دیگر شود او باخبر»

پایه‌های	پس	سو	ی	کا	ری	ف	رس	تا	دان	د	گر
آوایی	تا	ا	زی	دی	گر	ش	ود	او	با	خ	بر
خوشه‌های	-	U	X	-	-	U	-	-	-	U	-
هجایی	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن

■ اختیارات زبانی: امکان حذف همزه: در هجای نهم مصراع اول (فرستاد آن) فرستادان) و هجای سوم مصراع دوم (از این) آیین) / کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و»: در هجای دوم مصراع اول / بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه کسره اضافه: در هجای سوم مصراع اول

مثال «گفت: ای پسر! این نه جای بازی است بشتاب که جای چاره‌سازی است»

پایه‌های	گفت	تی	پ	سد	رین	ن	جا	ی	با	زیست
آوایی	بش	تا	ب	ک	جا	ی	چا	ر	سا	زیست
خوشه‌های	-	-	U	U	-	U	-	U	-	U
هجایی	-	-	U	U	-	U	-	U	-	U
وزن	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول	مفعول

■ اختیارات زبانی: امکان حذف همزه: در هجای دوم مصراع اول (گفت ای) گفتی) و هجای پنجم مصراع اول (پسر این) پسرین) و هجای پایانی هر دو مصراع (بازی است) بازیست) / بازیست) / ...سازی است) سازيست) / سازيست)

نمونه‌های اختیارات وزنی

مثال «می‌کوش به هر ورق که خوانی کان دانش را تمام دانی»

پایه‌های	می	کو	ش	ب	هر	و	رق	ک	خا	نی
آوایی	کاین	دا	نیش	را	ت	ما	م	دا	نی	نی
خوشه‌های	-	-	U	U	-	U	-	U	-	U
هجایی	-	-	U	U	-	U	-	U	-	U
وزن	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستفعل

■ اختیارات وزنی: ابدال: در رکن اول مصراع دوم (استفاده از رکن «مفعولن: - - -» به جای رکن «مستفعل: - - -»)

■ نکته هجاهای این بیت را می‌توان به صورت «۳ تا ۴ تا ۳» هم تقسیم کرد: که در این صورت وزن بیت به صورت «مفعول مفاعله مفاعله (= فاعولن): - - - / - - - / - - -» به دست می‌آید.

مثال «کیسه هنوز فربه است، با توازن قوی دلم چاره‌چه خاقانی اگر کیسه رسد به لاغری؟»

پایه‌های	کی	س	ه	نو	ز	فر	پ	هست	با	ث	ا	زاین	ق	وی	د	لم
آوایی	چا	ر	چ	خا	قا	نی	ا	گر	کی	سی	ر	سد	پ	لا	غ	ری
خوشه‌های	-	U	U	-	U	-	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U
هجایی	-	U	U	-	U	-	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U
وزن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن

■ اختیارات وزنی: قلب: در رکن دوم مصراع دوم (استفاده از رکن «مفتعلن: - - -» به جای «مفاعله: - - -»)

■ سایر اختیارات شاعری: کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی»: در هجای ششم مصراع دوم / امکان حذف همزه: در هجای هشتم مصراع اول (فربه است) فربهست) / در ضمن، هجای پایانی نیم مصراع اول (هست) هم اگرچه کشیده است، اما طبق قاعده وزن‌های همسان دولختی (دوری)، هجای بلند به حساب می‌آید.

خلاصه کیسولی

علوم و فنون ادبی ۳

• خلاصه درس‌های کاربردی به سبک نهایی

• جمع‌بندی نکات مهم عروض با مثال‌های کاربردی

• بررسی آرایه‌های مهم کتاب درسی

• نکات مهم مربوط به آثار، شاعران و نویسندگان

سبک‌های متفاوت

تطبيق حداکثری با
سوالات نهایی ۱۴۰۴

ویژه
امتحانات نهایی
۱۴۰۵

قیمت بسته بیست و یک:
۳۵۰۰۰۰ تومان



مهر و ماه



هومان

مرکز تخصصی علوم ادبی

خلاصه درس

درس لول

• مشتاق اصفهانی در زمان نادرشاه و کریم خان زند، با همراهی چند تن از ادیبان، انجمن ادبی اصفهان را اداره می‌کرد.

• سبک دوره بازگشت، حد واسط سبک هندی و سبک دوره بعد، یعنی دوره بیداری است.

• انجمن ادبی خاقان به ریاست فتحعلی شاه در تهران تأسیس شد.

عوامل تأثیرگذار در ایجاد نهضت بازگشت ادبی

۱ تاراج کتابخانه اصفهان ۲ توجه به ادبیات در دربار قاجار ۳ تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری

شاعران مطرح دوره بازگشت

• صبای کاشانی **آدم** گلشن صبا - خداوندنامه

• نشاط اصفهانی **فر** گنجینه نشاط

عوامل مؤثر در بیداری جامعه (دوره مشروطه)

۱ جنگ‌های نافرجام ایران و روس

۲ توجه مردم به واقعیت‌های دنیای جدید

۳ کوشش‌های عباس میرزا، در روی آوردن به دانش و فنون نوین

۴ اعزام دانشجویان به خارج از کشور

۵ رواج صنعت چاپ

۶ تأسیس مدرسه دارالفنون

ویژگی‌های سبکی

• پیروی شاعران از اسلوب‌های کهن

• توجه به سبک خراسانی و عراقی در سطوح مختلف زبانی، ادبی و فکری، به طوری که زبان، تخیل و اندیشه، تکرار شنیده‌هاست.

• **نکته** صبای کاشانی، قآنی شیرازی و سروش اصفهانی به قصیده و شاعرانی مثل نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی به غزل توجه داشتند.

• صبای کاشانی، پرچم‌دار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است.

ویژگی‌های شعر این دوره

• به کارگیری زبان محاوره در شعر برای قابل فهم بودن و انتقال مفاهیم جدید

• شکل‌گیری نهضت ساده‌نویسی

• به کارگیری زبان ادبی برای بیان انتقادهای اجتماعی با هدف بهبود زندگی

• رونق دو شهر تهران و تبریز به عنوان بازار سیاسی و مطبوعاتی آن دوره

علل ساده شدن نثر در این دوره

۱ رواج و گسترش روزنامه‌نگاری ۲ روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی ۳ توجه به مخاطب

شاعران دوره بیداری

• محمدتقی بهار (ملک الشعرا)

• ادیب الممالک فراهانی

• ایرج میرزا

• سیداشرف‌الدین گیلانی

• عارف قزوینی

• فرخی یزدی

• میرزاده عشقی

نویسندگان دوره بیداری

• قائم مقام فراهانی

• علامه علی اکبر دهخدا

موضوع‌ها و حوزه‌های ادبی نثر مشروطه

۱ روزنامه‌نگاری ۲ داستان نویسی ۳ نمایش‌نامه‌نویسی ۴ ترجمه ۵ تحقیقات ادبی و تاریخی

مهم‌ترین روزنامه‌ها

۱ صور اسرافیل ۲ نسیم شمال ۳ بهار ۴ دانشکده ۵ نوبهار

درس دوم

• پایه‌های آوایی یک مصراع عبارت‌اند از:

همسان

از تکرار یکنواخت یک پایه آوایی تشکیل می‌شود.

• **مثال** «ای نفس خرم باد صبا از بر یار آمده‌ای مریحا»

• **توضیح** بر وزن مفتعلن مفتعلن فاعلن است. (تکرار وزن مفتعلن)

همسان دولختی

از تکرار متناوب پایه یا رکن به دست می‌آید و به آن دوری هم می‌گویند.

• **مثال** «سلسله موی دوست، حلقه دام بلاست هرکه در این حلقه نیست، فارغ از این ماجراست»

• **توضیح** تکرار متناوب دو وزن مفتعلن فاعلن است.

ناهمسان

از چینش متفاوت (غیرهمسان) پایه‌های آوایی ساخته می‌شود.

• **مثال** «بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست بگشای لب که قند فراوانم آرزوست»

• **توضیح** بیت از پایه‌های آوایی مختلف تشکیل شده و وزن آن «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» است.

• **نکته** برخی اوزان را می‌توان به دو شکل تقطیع هجایی کرد.

مانند وزن بیت بالا که به این صورت هم خوانده می‌شود: ← مستفععلن مفاعل مستفععلن فعل

• **مثال** «کی رفته‌ای ز دل که تمنا کنم تو را؟ کی بوده‌ای نهفته که پیدا کنم تو را؟»

• **توضیح** این بیت را می‌توان به دو شکل تقطیع کرد و دو وزن مختلف به دست آورد:

وزن اول: مستفععلن مفاعل مستفععلن فعل

وزن دوم: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

• درک خوش‌آهنگی و دل‌نشینی موسیقی شعر، به ترتیب به هوش موسیقایی و حافظه شنیداری ما وابسته است.

درس سوم

مراعات نظیر

آوردن واژه‌هایی در سخن که با هم ارتباط معنایی (غیر از تضاد) دارند و یادآور یکدیگرند.

• **مثال** «هر کاه و نظری دارد بایار **کمان** ابرو باید که **سپر** باشد پیش همه **پیکان**‌ها»

• **توضیح** سه کلمه مشخص شده از ابزار جنگیدن است.

• **مراعات در لغت** به معنی تناسب‌ها و هماهنگی‌هاست.

تلمیح

سخنور در کلام خویش، به داستان، آیه، حدیث و مثل اشاره می‌کند.

• **مثال** «گفت آن یار کز او گشت سرِ دار بلند جرمش این بود که اسرار هویدامی کرد»

• **توضیح** به بر دار کردن منصور حلاج اشاره دارد.

• **تلمیح در لغت** به معنی اشاره کردن با گوشه چشم است.

تضمین

در علم بدیع، آوردن آیه، حدیث، مصراع، بیت یا سخن دیگری را در شعر یا کلام گویند.

• **مثال** حافظ از جور تو، حاشاکه بگرداند روی «من از آن روز که در بند توام آزادم»

• **توضیح** مصراع داخل گیومه از شاعر دیگری (سعدی) است.

• **تضمین در لغت** به معنی ضمانت کردن است.